

Savo MARKOVIĆ*

PRETHODNICA MODERNOG GRAĐANSTVA: BARSKI ROD ALATOVIĆ

ABSTRACT: *On the basis of documents from the State Archives in Dubrovnik and a historiography, civic kindred Alatović of Bar was considered prozopographically and multidisciplinary. Their social activity and influence in the sixteenth century announced the bourgeois dynamics of a later times throughout Europe. A member of this kindred was Ratac's abbot between 1510/11 and 1522. The testament of Dubrovnik's inhabitant Luka Alatović from 1591, among other, reveals the data on the property of the Archbishopric of Bar and on the church of St. Mary out of the walls (fuori delli muri di Antivari).*

KEY WORDS: *Bar, Ratac Abbey, Dubrovnik, the 16th century, citizenry, testament*

Uvod

Rod koji se u istorijskim izvorima bilježi u varijantama *Allatovich* (1512), *Alatovich*, *Alattovichio*, *Alatonich* (1521), *Alloti* (1522), *Allatouich* (1531, 1594), *Alatouich* (1531, 1630), *Altomichio* (1562), *Alatovig* (1587), *Alattouich* (1594); najpoznatiji je građanski, vodeći pučki rod u Baru u XVI i XVII vijeku. Njegovi pripadnici, preduzetni pomorski trgovci, stekli su imovni status koji je iziskivao repozicioniranje u javnom životu Bara. Otuda postaju najaktivniji u zahtijevanju reforme komunalnog ustrojstva, ali i pozicija u crkvenoj hijerarhiji, što će izazvati krvave sukobe sa barskim patricijatom. Najraniji poznati podaci o sukobu Alatovića i njihovih pristalica sa pripadnicima višeg gradskog staleža potiču iz 1512. godine, kada je pučanin Luka Alatović izabran za novog opata benediktinske opatije Sv. Marije Ratačke.¹ U vezi sa njihovim društvenim djelovanjem, dokumentarna svjedo-

* Autor je doktor pravnih i istorijskih nauka

¹ „*La Sede Ap(ostolica) conferiva d(et)ta dignità ordenariam(ente) alli Nobili della Città*

čanstva znakovito odražavaju onovremenu realnost („*E perchè fù poi questa conferita a d. Lucca Antoniche, cittadino di detta città, naque tra i due ordini de' nobili e cittadini una grave rissa, che durò per lunghissima serie d'anni con mortalità d'ambe le parti.*“).² U pismu barskih sudija, vijećnika i Tajnog vijeća od 10. marta 1512. Vijeću desetorice u Veneciji, predstavnici patricijata s ogorčenjem govore o štetnosti djelovanja kuće Alatovića. „*Casa di Allatouichi*“ je, prema njima, „*causa di ogni seditione, pericolo, tumulto, concitatrice del populo, et origine di ogni discordia*“³ („uzrok svake pobune, opasnosti, nereda, podstrekač puka i izvor svake nesloge“), te se radi smirivanja društvenih napetosti u gradu Vijeće moli za brzo i djelotvorno kažnjavanje pripadnika te kuće.⁴ Odnosne okolnosti naglašene su i u historiografiji (na početku VII toma djela *Illiricum sacrum*, 1817): „*(...) cum vero Lucas Alavichius secundi ordinis civis eam Pontificis decreto suscepisset ante captam a Turcis urbem, ingentes inter utrumque ordinem rixæ, & intestini motus exorti sunt, quos plurimæ cædes subsecutæ, & civitatis longa tristaque perturbatio.*“⁵ Sukobi patricija i pučana su u tom razdoblju karakteristični u priobalnim i ostrvskim komunama Dalmacije. U širem, zapadnoevropskom kontekstu, pod uticajem novih tržišnih odnosa (agrarna konjunktura i revolucija cijena XVI vijeka, industrijalizacija) tanak sloj pogađanjenih agrarnih preduzetnika formiran je iz seljačke klase, dok, tipologijom koja se odnosi na južnoslovenske prilike, Bogo Grafenauer razlučuje pet tipova seljač-

d'Antivari”. Marko Jačov, *Spisi tajnog vatikanskog arhiva XVI-XVIII veka*, Beograd: SANU, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, II odeljenje, knjiga XXII, 1983, 133.

² Autor izvještaja koji preuzima i M. Jačov je vjerovatno „*Petrus Bogdanić, primum anti-barenensis dein scopiensis archiepiscopus.*“ („Prelati etc. 1685. vol 68. fol. 335“). Agustino Theiner, *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium*, Tomus secundus: a Clemente VII. usque ad Pium VII. (1524-1800) cum additamentis saec. XIII. et XIV. Zagrabiae: Editit Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, ex Officina societatis typographicae, 1875, 217.

³ Dokument se čuva u Archivio di Stato di Venezia (ASV), u fondu *Capi del Consiglio dei Dieci: Lettere di Rettori e di altre cariche* (skraćeno se navodi i kao *Consiglio dei Dieci: Lettere Rettori ai Capi*), b. 274, ff. 47r-47v. Objavljen je u: *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog - Epistolae et communicationes rectorum Dalmatiae et Albaniae Venetae / Pisma i poruke rektora Dalmacije i Mletačke Albanije*, Vol. 1, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, Vol. LV; Prepisali i uredili Lovorka Čoralčić i Damir Karbić; kazala izradili: Maja Katušić i Ivan Majnarić, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2009., 40.

⁴ Podrobnije o Alatovićima u Baru, pripadnicima ovoga roda i njihovom djelovanju u XVI vijeku v.: Savo Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, Perast: NIP „Gospa od Škrpjela“, 2014, 565–568; Lovorka Čoralčić, Staleški raskol – tragom grade o društvenim sukobima u Baru u prvoj polovici XVI. stoljeća, *Povijesni prilozi*, god. 26, br. 32, Zagreb 2007, 68.

⁵ Daniele Farlati, Jacobus Coleti, *Illyrici Sacri* tomus septimus. Venetiis: apud Sebastianum Coleti, MDCCCXVII, 13.

kih pokreta, od kojih jedan čine *pokreti protiv monopolnog položaja plemstva u Dalmaciji*.⁶ Hvarski pučki ustanak 1510-1514. g. podignut je u nadi da se Mlečani, zbog prezauzetosti neće moći umiješati i da će prihvatiti izmijenjeno stanje – postignuto ograničenje plemićke samovolje.⁷ Sukob u Baru će svojim intenzitetom i pogubnošću rastakati ionako krhke uslove života gradskog stanovništva, doprinoseći opštoj nesigurnosti i pojačavanju migracijskog usmjeravanja prema dalmatinskoj i italijanskoj obali.⁸ Društvena zbivanja u Baru ipak su se odvijala pod nadzorom Mletačke Republike, koja je čuvala načelnu objektivnost prema društvenim grupacijama, tako da je onemogućavala znatnije ugrožavanje patricijata.⁹

Kroz prizmu socijalne mobilnosti pojedinca, do izvjesnog bržeg pomaka - kako to izbor ratačkih opata pokazuje - moglo je doći na ljestvici crkvene hijerarhije. To je takođe, nagovještavaju rijetki arhivski izvori, bio razlog kolektivne uznemirenosti u gradskoj zajednici. Sudije, vijećnici, „*atque Consilium secretum Communis Antibari*“, pismom Vijeću desetorice od 10. marta 1512. „nanovo najglasnije protestuju i Nebu i Zemlji“,¹⁰ navodeći što sve čine pripadnici kuće Alatovića. Taj je najpodliji dom, kako je i ranije izvještavano, gotovo jedini uzročnik sveg meteža u gradu. Pripadnici višeg staleža u Baru ističu da je to gotovo jedina kuća, koja ih, stekavši izvjesnu naklonost, i sljedbu nitkova, kako se zbiva kad zločini ostanu nekažnjeni, već dugi niz mjeseci drži zaključanim u kućama, a iste kupivši, skrnavi crkve i Božje oltare, zloupotrebljava luku, more („*el mare Nostrò*“), vrijeđa i prijeti poštovanim izaslancima ove Slavne države, progoni čak i plemićke žene i djecu - po prirodi otrovna na pomen nobiliteta, čije se krvi nikad nije nasitila.¹¹ Plemići nada-

⁶ Učešće u politici kao samosvjesne klase, „u svoje ime“ (švajcarski rotni savez npr.), trebalo je da vodi i društvenom preobražaju. László Makkai, Periodizacija i tipologija istočnoeuropskih seljačkih pokreta, *Radovi*, 5, U povodu 400. godišnjice hrvatsko-slovenske seljačke bune, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest, 1973., 43, 44, 45.

⁷ Ivo Kasandrić, Društveno-politički uzroci sukoba pučana s vlastelom na Hvaru, *Radovi*, Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest, 10, Zagreb 1977, 101.

⁸ L. Čoralić, Staleški raskol – tragom građe o društvenim sukobima u Baru, 65, 67-69.

⁹ S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 141-142, 186.

¹⁰ „(...) *cridamo de nouo, et protestamo al Cielo, et alla terra, che perimo, perimo Signori Excellentissimi ma cum poca gloria ueramente, cum poca laude di questo Incllyto, et celeberrimo Stado. Aposta di quella sola quasi, et uilissima Casa di Allatouichi per tante lettere nostre horamai celebrata, quella e causa di ogni seditione, pericolo, tumulto, concitatrice del populo, et origine di ogni discordia. Quella sola quasi Signori, hauendo acquistato certo fauore, et seguito di scelerati, come accade, quando li delicti sono impuniti, ne tiene za tanti mesi serati nele case, et quelle comperato, viola le chiese, uiola li altari diuini, uiola el porto, el mare Nostrò, iniuria, manacia ali reuerenti mandati per questo glorioso Stado, perseguita per fin le donne, et fioli nostri naturalmente infesta al nome della nobilitade, ne mai del sangue suo saciata.*” Pisma i poruke rektora Bara, *Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 40.

¹¹ *Isto*.

lje kazuju da sve to, međutim, podnose, tolerišu s nevjerovatnom strpljivošću, možda i više nego što im pripada, tek čekajući nekakvu pravdu, kakvu odredbu mletačkih vlasti, što im nije nikada prebačeno. Stoga se mletačke središnje vlasti mole da se pobrinu i obezbijede da se iz Bara ukloni ta zlikovačka kuća - tj. Zorzi i njegovi sinovi – da se izvade iz plemićkih očiju i utrobe, da se riješe te kuge, toga otrova, te sramote iz ove jadne Komune, da ne ostane spomen svijetu, da ih iskopaju i iščupaju iz njihovih trajno zaslijepljenih očiju – ako radije ne žele da vide voljni i vječni njihov egzil iz nesretnog i zlom opsjednutog njihovog zavičaja; jer bi prije bilo moguće da vatra i voda budu zajedno, nego „*nui cum loro*“; „toliko smo uništeni, tako obilježeni vječnom stigmom“. „A to svakako ne zaslužuju naša vjera i postojanost iskazani u mnogim opsadama, brojnim najtežim i najokrutnijim ratovima s Turcima protiv ove Slavne Države. Kojoj se mi „*profusissimus lachrymis, ac suprema uoce commendamus*.“¹²

Nakon 1. decembra 1512. g. - kada su uz isticanje zahtjeva za učestvovanjem u radu tijela javne vlasti, međustaleške, mentalitetske i ideološke netrpeljivosti kulminirale - uspostavljena su dva vijeća: plemićko i pučko.¹³ „*Era già in questa città un solo consiglio, nel quale v'entravano i nobili solamente, che erano al numero di quattrocento; ma del mille quattrocento(!) dodeci i popoli invidiosi et pieni d'ambizione si sollevarono, mille disturbi in questa materia. Laonde per conservare il pacifico vivere fù dichiarato, che si facessero due consigli, uno dei popolari, l'altro dei nobili, come sono al presente*“.¹⁴ Ovakvim preuređenjem komunalne vlasti dodatno je

¹² „*Nui tamen ogni cossa suportamo, toleramo cum incredibile patientia, et piu forsi di quello che ne se apartiene pur aspettando qualche iustitia, qualche prouision Vostre, accio mai ad alcun tempo vi possa essere imputato. Imperho prouedete, prouedete Signori. Rimouette tal scelerata Casa cioe Zorzi cum li fioli dali ochi, dale uiscere nostre, cauate tal peste, tal veneno, tal ignomia da questa miseranda Communitade, che factio ne ha diuentare certa fabula dil mondo, et imperpetuum obcechati li occhi nostri leuatela, extirpatela Signori, se non uolete uedere piu tosto uoluntario e perpetuo exilio nostra da questa infelice, et mal posseduta patria, perche piu possibill e, chel fogo possa stare insieme cum laqua, che nui cum loro talmente disstrutti semo, talmente bulati cum perpetua infamia. Che non lo merita non lo merita, certamente la fede nostra, et constantia dimostrata in tanti assedi, tante accerbissime et crudelissime guerre di Turchi verso questo glorioso Stado. Cui nos profusissimus lachrymis, ac suprema uoce commendamus.*“ Isto.; S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 141-142.

¹³ Savo Marković, Izvještaj potestata Andrije Capella o građanskim nemirima u Baru 1512. godine, *Istorijски записи*, god. LXII, br. 1-2, Podgorica 1999, 189.

¹⁴ „*Quel di nobili è ordinato ogn' anno alli 25 d'aprile il giorno di s. Marco, et quel dei popolari si fà il dì seguente. In quel dei nobili, che non può essere di meno di trenta, et al più sono quarantacinque, è minuita et mancata la nobiltà, si fanno quattro giudici nobili et due procuratori, avvocati ordinarii, auditori due, uno sopra la sanità, un fontegaro, un tesoriero, procuratore di Chiesa, un capitano della pianura, et un scontro di camera, tutti nobili. In quel dei popolari appartatamente si creano non con suffragii ma a voce gli stessi ufficii,*

oslabljen položaj plemstva u sistemu uprave („*capitoli, delli quali i nobili non furono molto contenti*”),¹⁵ dok su ojačana staleška tijela pučana, u kojima su uticaja mogli imati imućni i ugledni pripadnici gradskog, neplemićkog stanovništva,¹⁶ stvorila protivtežu patricijatu. Prokurator puka sada su se imali plaćati od prihoda iste kase iz koje su se isplaćivali plemićki prokurator, i to u istom iznosu.

Izvori iz 1512. i 1514. g. govore o upravnoj strukturi barske komune koja je dosegla svoje zrelo doba, razvivši administraciju koja je pokušala da odgovori izazovima dugotrajnih staleških suprotnosti, uvažavanjem kolektivnih zahtjeva koje su isticali neplemićki slojevi društva. Senatskom odlukom iz 1514. g. ukazano je da pučani treba da se okupljaju u vijeće „*come sempre hano facto*“, pri čemu se vjerovatno mislilo na njihove negdašnje skupove ili na neku neimenovanu, stalešku bratovštinu. Jedna od najranije pominjanih bratovština u Baru bila je ona Sv. *Jakova* (galicijskog), kojoj je po testamentu iz 1479. godine namijenjen jedan legat. Takvi su slojevi dakle i prije navedene promjene javno i privatno postupali shodno patricijskim takmacima, simulirajući neke od obrazaca njihovog života; u Dubrovniku su se, na primjer, okupljali u bratovštini Sv. Antuna (*Antunini*), utemeljenoj sredinom XIV vijeka, i u bratovštini Sv. Lazara (*Lazarini*), osnovanoj 1531. g.¹⁷ Može li se u tome pronaći začetak savremene ideje srednje klase?¹⁸

Članovi jednog ogranka, odnosno porodice Alatović, ali i neki drugi barski pučani, zasigurno su, odlukom mletačke vlasti, bili tada prognani iz Bara. To posredno potvrđuje dokument iz 1531. godine, u kojem Pietro Ma-

che stano in officio un'anno insieme con i nobili. Estrasordinariamente poi si fà un consiglio menor nel quale si prevede alle cose, che occorrono per giornata, ove entrano i giudici vecchi et novi che sono otto, procuratori novi et vecchi che sono quattro, tesoreri nove et vecchi, il magnifico podestà misser Antonio Cocco, camerlengo misser Zan Alvise Michiel et il nodaro della terra, che sono in tutto diecinove.“ *Commissiones et relationes Venetae*, collegit et digessit Šime Ljubić – Tomus II, Annorum 1525. – 1553., *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, volumen octavum, Zagrabiae: Sumptibus Academiae scientiarum et artium, 1877. (dalje: *Commissiones* II), 234-235.

¹⁵ *Commissiones* II., 235.

¹⁶ *Povijest Hrvata, Srednji vijek*, glavni urednik Franjo Šanjek, Zagreb: Skolska knjiga, 2003, 388, 406-407.

¹⁷ Zrinka Pešorda Vardić, *Orders of Society in Ragusan Narrative Sources: The Case of Cittadini Ragusei, Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Image of the Town in the Narrative Sources: Reality and/or Fiction?* Edited by Irena Benyovsky Latin and Zrinka Pešorda Vardić: Zagreb: Hrvatski institut za povijest / Croatian Institute of History, 2017, 293.

¹⁸ Z. Pešorda Vardić, „Orders of Society in Ragusan Narrative Sources: The Case of *Cittadini Ragusei*“, 294. Bogatstvo toga sloja nastajalo je akumuliranjem bogatstva, na osnovu čega su trgovci postajali građanima. „*Constat Ragusina civitas Venetae ad instar triplici ordine nobilium, sive patriciorum, civium, sive popularium, et artificium.*” – S.-M. Cerva, u *Prolegomeni*, XVIII v. *Isto*, 302, 306. *Up.* „*popolari*“ u barskom slučaju (fusnota 25).

ria Diedo, načelnik i kapetan Bara, izvještava o Baranima koji su prethodnih godina izgnani, a sada traže dozvolu boravka u gradu. Predvodio ih je ugledni *ser Marin Allatouich*, a uz njega su u prilogu dokumenta potpisana i ostala trojica izgnanih Barana [*Marin Medi*, Marko *Cussa* i Jakov *N(S)uro*].¹⁹ Vijeće desetorice zamoljeno je 11. decembra 1531. da uvaži njihovu molbu i omogući im nesmetan povratak u grad na nekoliko mjeseci, odnosno produžetak boravka u zavičaju.

Alatovići su boravili u Veneciji, upravo u vrijeme kada prisutnost Barana u gradu na lagunama dostiže svoj vrhunac. Izuzetno poslovni i snalžljivi ljudi,²⁰ već 1521. godine tamo ostavljaju značajnog traga, a bilježe ih i isprave bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna, 1539. i 1557. g. Zbirka vrijednih isprava ove bratovštine, koju je prepisao upravo barski iseljenik, pisar Ivan Krstitelj Anastazijev Bianchi (1572/73), sadrži nekoliko spisa vezanih za barski udio u njenom članstvu; Baranin je pisar najvećeg dijela *Katastika* („*Cattastico della Scuola di SS. Giorgio e Triffon della Nation Dalmata*”), nezaobilaznog izvora o istoriji bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna u Veneciji.²¹

Pripadnici roda Alatovića su živjeli i u Dubrovniku, gdje su se preselili vjerovatno oko 1531. g., nakon pobune i izгона od strane mletačkih vlasti. Nešto kasnije su obnovili i poslove u Baru.²² Poslovno su bili aktivni u Baru i nakon pada grada pod vlast Osmanlija, kada preuzimaju niz dužnosti od važnosti za tamošnju hrišćansku zajednicu.

Istaknuti predstavnici roda Alatovića u XVI i XVII vijeku

U poznatim i raspoloživim istorijskim dokumentima pominje se nekoliko pripadnika ovog roda (dalje u tekstu potcrtanih), koji ostavljenim trgovima oslikavaju slijed istorijskih zbivanja u njihovom zavičaju i krajevima u kojima su Barani najvećim dijelom boravili.

Zorzi i njegovi sinovi [„*Casa di Allatouichi* (...) *Casa cioe Zorzi cum li fioli*”] pominju se u prikazanom pismu barskih sudija, vijećnika i Tajnog vijeća od 10. marta 1512, upućenom Vijeću desetorice u Veneciji.²³

¹⁹ ASV, *Consiglio dei Dieci: Lettere Rettori ai Capi*, b. 274, ff. 58r-58v. Na dokument se ukazuje već u: Đurđe Bošković, *Stari Bar*, Beograd: Savezni institut za zaštitu spomenika kulture, 1962, 270, 287 („DAV, Cons. dei X, Disp. dei Rett. B. 274, 58.”). *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 55–56. O Alatovićima u društvenim nemirima u Baru vidi: L. Čoralić, *Staleški raskol – tragom građe o društvenim sukobima u Baru*, 65, 66, 68.

²⁰ Bogumil Hrabak, Pod okriljem mletačkoga lava, *Bar grad pod Rumijom*, ur. Nikola Damjanović, Bar: Izbor, 1984, 53.

²¹ Lovorka Čoralić, *U gradu svetoga Marka, Povijest hrvatske zajednice u Mlecima*, Zagreb: Golden marketing, 2001, 26.

²² B. Hrabak, Pod okriljem mletačkoga lava, 53.

²³ *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 40.

Francesco Allatovich se bilježi u izvoru od 5. decembra 1512.²⁴ Bio je jedan od vođa pučana u pobuni protiv patricijata 1512. g., koji je zajedno sa drugim vođom pučana, *Marcom* Medinom, pregovarao sa Mlečanima i patricijima o uslovima mira i uspostavljanju dva gradska vijeća.²⁵ *Allortovichij* (27. jul i 5. decembar 1512), možda pripadnik ovoga roda (ukoliko nije prije riječ o žitelju Mrkojevića),²⁶ zabilježen je kao jedan od rođaka napadača na jednog mladog barskog patricija - sina *Nicole de Comisa*; „(..) *et bandir precipue quelli Allortovichij et Turchovichij si trovarono in una barcha andata a quella dove erra el fiol de Sier Nicolo de Comis Nobile amazato da uno Andrea Turchovich parente deli ditti existente nela propria barcha* (..)“.²⁷ Barski patriciji su tražili da se prije sporazuma o miru sa pučanima delinkventi kazne i protjeraju odnosni zločinci, ali je 28. i 29. novembra 1512. došlo do novih neslaganja, a 30. novembra i do žestokog sukoba.²⁸

Januara 1521, u vrijeme barskog potestata Girolama (*Hironimo*) Soranza, kojeg su suditi malo slušali, Frano Alatović je u verbalnom sukobu s predstavnicima gradske vlasti, te je mletačka središnja vlast, uz pojačanje, tamo odlučila poslati providura flote.²⁹ Nakon prijema njegovih pisama o postupku i sprovedenom ispitivanju Frana *Abatovicha*, Soranzu je februara

²⁴ *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*; Marina Sanuda Odošaji skupnovlade mletačke prama južnim Slavenom (priobčeni u izvadcih iz rukopisnih ljetopisih Marina Sanuda od godine 1496. do 1533); *Rapporti della Republica Veneta coi Slavi meridionali. Brani tratti dei diarj manoscritti di Marino Sanudo. (continuazione) 1501-1517.*; knjiga VI. (uredio Ivan Kukuljević Sakcinski). U Mletcih, 1863. Izdan troškom društva za jugoslavensku povjestnicu i starine. U pečatnji Del Comercio. (dalje: *Arkiv VI*), 393, 396.

²⁵ „(..) *quali popolari riposando et sopra dicto campo* (sc. ‚al campo de San Zorzi‘) *refreschandosi hessendomi zio relato mandai per Francesco Allatovich Marcho Medin de principali capi del populo* (..)“ *Arkiv VI.*, 396. Potcrtao S. M. *Up.*: Luka Dančević, Pokreti pučana na našem primorju početkom 16. stoljeća (po mletačkim izvještajima), *U povodu 460-godinšnjice pučkog ustanka na Hvaru i Visu pod vodstvom brodaru Matije Ivanića, Pomorski zbornik*, knjiga 12, Rijeka 1974, 151.; „(..) *ad me arcessivi Franciscum Allatovichium, & Marcum Medinum plebis Praefectos* (..) D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri t. septimus*, 99.

²⁶ Da je transkripcija u ovome slučaju potpuno nesigurna, svjedoči latinski prevod istog izvora u *Svetom Iliriku*: „(..) *eosque in primis e Marcovichis & Turcovichis multari exsilio, qui cum Andrea Marcovichio lembum aggressi, in quo filius erat Nicolai de Comis viri patritis* (..) D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri t. septimus*, 98.

²⁷ *Arkiv VI*, 393.

²⁸ *Arkiv VI*, 393-394.

²⁹ „*Item fo scritto a sier Hironimo Soranzo podestà di Antivari, in risposta di soe di 10, de le parole li ha dito Francesco Alatonich citadin de li contra de lui Podestà e dil suo canzelier, e la pocha obedientia ha di quelli subditi, et licet habbi uno contestabele con 8 fanti et 12 cavalli di stratioti, tamen ordenamo al Provedador di l'armada vadi li etc.*“ *I diarii di Marino Sanuto*, Tomo XXIX, Venezia (Fratelli Vesentini tipografi editori), a spese degli editori (ed. Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolò Barozzi), MDCCCXC, c. 546.

1521. preko providura flote naloženo da se tamošnji „buntovni čovjek“ ako treba ponovo ispita i odmah pošalje u Veneciju.³⁰

Don Luka Alatović (Alloti),³¹ ratački opat (**D. Lucas Alatovich abbas**), navodi se u izvorima iz razdoblja 1510/11 - 1521/22. g. Mletački potestat *Vincenc Zane* i plemićko vijeće odredili su opatiju Sv. Marije Ratačke jednom svešteniku „plemičke obitelji; dok ju je Sveta Stolica 1512. namijenila Don Luki Alatoviću, pučaninu, za kojeg je i mletački senat 21. XI 1512. izdao odluku.³² Poradi toga nastade u gradu velika pobuna. Iste godine, uoči Sv. Andrije, plemići i pučani latiše se oružja, i učini se strašno krvoproliće i pogiboše 62 čovjeka s obje strane: a izginulo bi ih mnogo više da se plemići ne budu zbježli u prvostonu crkvu Sv. Jurja, i ondje se spasili dokle kotorski providur Anzolo Malipiero ne doletje u Bar sa 200 vojnika i ne utiša oluju; ali već bijahu opljačkane mnoge plemićke kuće“.³³

Marino Sanudo zapisuje, oko 21. septembra 1510, sljedeće: „*Di Antivari, di sier Vincenzo Zen, podestà, et etiam di la comunità*. Zercha una aba-

³⁰ „In questo zorno, fo scritto a sier Agustin da Mula provedador di l'armada, che havendo auto le lettere di sier Hironimo Soranzo, podestà di Antivari del processo fato et examination contra Francesco Abatovich homo seditioso de li, el fazi comandamento el prefato Francesco vengi subito di qui, et bisognando fazi lui nova eximination et mandi di qui“. *I diarii di Marino Sanuto*, Tomo XXIX, cc. 647-648.

³¹ Njegovo prezime se u literaturi i izvorima nalazi i kao: Antonić, Tonic, *Tovich*, *Maconich*, *Alloti* (I. Ostojić s pozivom na Vatikanski arhiv, *Indice* 349, f. 7^e). Ivan Ostojić, *Benediktinski u Hrvatskoj*, sv. III, Split: Benediktinski priorat Tkon, 1965., 315.

³² „*Sed, dum alteri alteris minime cedere vellent, pars utraque pro sua electione tuenda acriter obstetit, & sumptis armis, multos utrinque lethaliter saucios cecidisse fuerunt. Res ad Senatum delata est, ejusque tantum valuit auctoritas apud exacerbatos civium animos, ut quo tamen nescio modo, pax urbi saltem in speciem fuerit restituta, teste Marino Sanuto in Annal. mss. Illae tamen veteres inter nobiles & populares discordiae, veluti sopitus cineribus ignis, clam per ambitiosa hominum pectora serpebant, & in dies, quavis oblata contentionum occasione, nutriebantur adeo, ut anno demum 1512. in perniciosissimam flammam & latum incendium exarserint; (...)*“ D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri* t. septimus, 98.

³³ Ivan Marković, *Dukljansko-barska metropolija*. Zagreb: tisak Antuna Scholza, 1902., 126. Oružani sukobi otpočeti 1507, završili su se uspostavom dva gradska vijeća 1512. godine (*Giustiniani*, 1553); „*Ma poco durò ferma la pace, perciocchè avendo due sacerdoti, uno di nobili l'altro popolare, impetrata l'abbazia di santa Maria di Rotezzo, et non volendo uno all'altro cedere, corsero per questa cagione questi et quelli all'ire et finalmente all'armi, di maniera che dall'una et l'altra parte caderono sessanta due la vigilia di S. Andrea del mille cinquecento dodeci. Per la medesima cagione furono saccheggiate molte case di nobili dai medesimi popolari (...)*“ *Commissiones et relationes Venetae*, collegit et digessit Šime Ljubić, Tomus II, Annorum 1525. – 1553, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, volumen octavum, Zagrabiae: Sumptibus Academiae scientiarum et artium, 1877, 235. Up.: „*E sostendo con bugie, che la plebe per la cupidigia di rubbare, et per odio naturale, che suole simil gente portare alli Gentil'huomini, suscitara pericoloso tumulto.*“ Jakov Petrov Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Rausa* (1605): Z. Pešorda Vardić, *Orders of Society in Ragusan Narrative Sources: The Case of Cittadini Ragusei*, 305.

tia di Rotazo, intervendo uno domino Zorzi de Ubertis, qual vol darla a uno altro et è mal, etc.³⁴

Čini se da je Giorgio de Uberti (de Ubertis, Uberti, Georgius de Ober-tis, Obertić), u ovim zbivanjima imao značajnog udjela. „Naime, kad su gradski knez *Vincentius Zane* i plemićko vijeće izabrali sveštenika koji će ratačkog opata naslijediti na mjestu i položaju, *Johannes de Ubertis* se založio da neko drugi, koji je kako se čini bio od druge strane, preuzme taj svešte-nički naslov.³⁵ Šibenski kanonik *Juraj* de Obertis bio je komendatarni opat Ratačke opatije do 1506, kada se odrekao toga naslova; komendatar Sv. Stje-pana kod Splita bio je već 1489. g.³⁶ Očito imajući jake veze sa Svetom Sto-licom, 12. aprila 1518. imenovan je titularnim nadbiskupom Herakleje (zbog njegove smrti, već je 12. avgusta iste godine imenovan drugi), s kojim je do-stojanstvom bila trajno sjedinjena komenda splitskog samostana „s. *Stephani de Pinu (Spina?)*“³⁷; nosio je naslov apostolskog protonotara te bio opat Sv. Nikole pred Šibenikom 1485-1518. g.³⁸ Kako tu vijest navodi M. Sanudo još

³⁴ *I diarii di Marino Sanuto*, Tomo XI, pubblicato per cura di Rinaldo Fulin, Venezia, a spese degli editori (ed. Rinaldo Fulin, Nicolò Barozzi, Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Marco Visentini, tipografo), MDCCCLXXXIV, c. 390.; *Arkiv* VI., 357, 359. Vincenzo (Vicenzo) Zen, *qu. sier Piero*, „*Podesta et Capitano*“, 1507-1512. Bio je potestat „in Antivari anni 3 e mexi 3“; zapravo pet godina i tri mjeseca. S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 221.

³⁵ D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri* t. septimus, 98.

³⁶ Juraj de Ubertis je imao od 1513. do 1518. isplaćivati penziju (*pensio*) dračkom nadbiskupu Gabrijelu godišnju penziju od 23 dukata. I. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. III, 279, 315; D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri* t. septimus, 98-99.

³⁷ „(T. 33 1/3 fl)“; *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi : sive Summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series*, Volumen tertium, Saeculum XVI ab anno 1503 complectens, quod cum societatis Goerresiane subsidio inchoavit Guilelmus Van Gulik, absolvit Conradus Eubel, Monasterii MDCCCCXXIII, sumptibus et typis librariae Regensberianae, 208.

³⁸ Godine 1480. preuzeo je mjesto mansionara u zadarskoj katedrali. „Šibenska opatija sv. Nikole u luci prešla je u XV st. u komendu - privremeno povjeravanje — redovniku, a kasnije dijecezanskom svećeniku.“ Nadarje je podjeljivao šibenski biskup, a nadarbenik je nosio naslov opata sv. Nikole i sv. Benedikta. Ipak je prihode od nje skupljao biskup Luka Tolentić. Oberti je 13. septembra 1486. kao naslovni opat preuzeo šibensku crkvu Sv. Benedikta, koja je tada postala zbornom (*collegiata*), s priorom i pet pomoćnika („quattro capellani“). „God. 1486. komendator, opat Juraj de Obertis, skupio je nekoliko svećenika oko crkve Sv. Benedikta (danas Sv. Barbare), a stanovali su u kući uz nju.“ Petar Runje, Don Juraj Zubina, svećenik hrvatske knjige (o. 1400 –1480), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 45, Zadar 2003, 34; Josip Soldo, Crkvene prilike u Šibeniku u 15. stoljeću, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 3-6, Zagreb 1979-1982, 107, 113; Krsto Stošić, Tvrđjava sv. Nikole, *Narodna Straža*, god. VIII, br. 13, Šibenik, 7. travnja 1928, 4. Obertis se pominje i u vezi sa optužbama na račun dominikanca Vinka de Andreisa, biskupa Otočca (1493-1520); Andreis je, dok je boravio na papinom dvoru, bio optužen zbog sklonosti prema nečaku Nikoli i stavljen na sud. Vinko je za tu optužbu krivio Jurja de Obertisa. Mile Bogović, Moji predšasnici biskupi - u Senju, Otočcu, Krbavi,

Sl. 1. Otisak pečata Luke Alatovića, Bar, 1587. Photo: Nella Lonza.

1510, prema izvještaju gradskog potestata, i po svoj prilici, plemićkog vijeća, u gradu je nastao pravi metež i veliko zlo.³⁹

U vrijeme barskog nadbiskupa Jeronima *de Montagna*, 1514. godine, papa Lav X⁴⁰ je Ratačku opatiju dodijelio barskom kleriku Luki *Toviću*, koja mu je bila određena odlukom Senata („*Idem Pontifex hoc anno Sacerdotium Rataciense contulit Lucae Tovichio Clerico Antibarensi, eique ejusdem possessio a Senatu decreta fuit, Sanuto auctore*,⁴¹ XI. Kal. Decembris.“)⁴² Sanudo za novembar 1513. bilježi: „*A dì 21, luni*“ – „Fu posto, per li consieri, che sia dà l'abazia di Rotazo, dioce-

si di Antivari, a domino Luca Allatovich clerico antivarense, qual l'ha auta dal Papa, *ut in parte*. E fu presa.“⁴³ Možda otuda potiče znamen na pečatu koji je 1587. godine koristio istoimeni izdanak Alatovića.

Modrušu, Vinodolu i Rijeci, *Senjski zbornik*, 42-43, br. 1, Senj 2015-16, 70. Melchiorre Oberti i njegovi nećaci pripadali su Vijeću plemića Skradina. *Il Re d'armi di Sebenico, con illustrazioni storiche*, di F. A. Galvani, Volume I. Venezia, Pre. Stabil. Tip. di Pietro Naratovich, 1884, 19 (na tabli XVIII, br. 42, dat je grb Obertija); I. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. III, 278, 299, 302.

³⁹ S. Marković, Izvještaj potestata Andrije Capella o građanskim nemirima u Baru 1512. godine, 187.

⁴⁰ Giovanni de' Medici, sin firentinskog kneza Lorenza Veličanstvenog, bio je papa od 1513. do 1521. g.

⁴¹ M. Sanudo jedno razmatranje stanja u Baru navodi 4. novembra 1513: „Fu posto, per li consieri, expedir li capitoli di oratori di Antivari per Collegio a bossoli e balote, qual avesseno quella autorità come fosseno presi in Pregadi. 19 di no, 121 di si.“ *I diarii di Marino Sanuto*, Tomo XVII, Venezia (Fratelli Vesentini tipografi editori), a spese degli editori (ed. Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolò Barozzi), MDCCCLXXXVI, c. 275.

⁴² D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri* t. septimus, 99.

⁴³ *I diarii di Marino Sanuto*, T. XVII, c. 330, 332.

Sl. 2. Scuola Dalmata S.ti Giorgio e Trifone, Venecija; photo: Trip Advisor.⁴⁷

„D. Lucas Alatovich abbas monasterii S. te Marie de Rataz de Antibaro confessu fuit recepisse ipp. duos secundum legatum a D. Thesaurariis S. te Marie.“⁴⁴ D. Lucas Alatovich je 28. maja 1521. primio 2 perpera kao izvršenje testamenta Marina Jacobi de Lebro, koji je umro čak 52 godine ranije – 1469. g. Navedenu oporučnu odredbu izvršavaju tada rizničari dubrovačke katedrale jer su izvorni izvršitelji ostaviočeve volje bili pomrli. Don Luka Alatović je umro prije 8. avgusta 1522, jer se upravo zbog njegove smrti Ratačka opatija dodjeljuje drugom komendataru, Mlečaninu i kardinalu Francescu Pisaniju (1522-1553):⁴⁵ „Francisco tituli S. Marie in Porticu commendatarius monasterii S. Marie de Rotezzo ordinis S. Benedicti Antibaren. diocesis per obitum Luce Alloti.“⁴⁶

Ne bi se mogla isključiti ni poveznica don Luke Alatovića sa braćovštinom Sv. Đorđa i Tripuna u Veneciji (*Scuola dei SS. Giorgio e Trifone*,

⁴⁴ Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Distributiones testamentorum*, ser. 10.2, sv. 28, f. 35v (28. 5. 1521). Snimci dokumenata iz DAD ustupljeni su mi ljubaznošću prof. dr. sc. Nelle Lonze, koja je njihove transkripcije kolacionirala, na čemu joj, kao i na vrijednim napomenama i saopštenim podacima, najljepše zahvaljujem.

⁴⁵ Smrću Obertisa, u Mlecima je 27. avgusta 1518. izglasana dodjela posjeda benediktinske opatije Sv. Stjepana kod Splita Francescu Pisaniju (1494-1570). Kardinal od 1517, Pisani je imenovan biskupom Padove 8. avgusta 1524, a đakonat Sv. Marije *in Porticu* dobija 27. februara 1527. *Santa Maria in Portico* crkva je na trgu Campitelli u Rimu. Pisani će je i kasije držati u komendi. Pokrovitelj umjetnosti, zaslužan je za gradnju *ville Pisani* kraj Montagnane (Veneto), koju je 1552. g. projektovao Andrea Palladio.

⁴⁶ Jadranka Neralić, *Priručnik za istraživanje hrvatske povijesti u tajnom vatikanskom arhivu, od ranog srednjeg vijeka do sredine XVIII stoljeća – Schedario Garampi*, sv. 1. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2000, 111.

⁴⁷
Esta foto de Scuola Dalmata S.ti Giorgio e Trifone es cortesía de TripAdvisor (31. 8. 2018).

Scuola Dalmata, Scuola degli Schiavoni),⁴⁸ u svojstvu njenog člana. U kastiku, zbirci isprava ove bratovštine, našla se presuda od 1. avgusta 1539. u vezi sa nasljedstvom pok. Luke Alatovića.⁴⁹ Međutim, ukoliko se, kao i u prethodnom slučaju, nije radilo o izvršenju oporučne odredbe preduzete nakon dugog niza godina (po ovome dokumentu ako je u pitanju bio opat Luka), neposredna veza te sudske odluke s bratovštinom nije evidentna.

S druge strane, priloženi snimak otiska pečata, sa dokumenta nastalog u Baru 1587. godine, koji se čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku (*Isprave i akti 16. st., Miscellanea saec. XVII*), vjerodostojno je svjedočanstvo tradicija društvenog života i u bitno promijenjenim historijskim okolnostima. Na pismu upućenom vlastima Dubrovačke Republike od Luke Alatovića iz Bara, nalazi se otisak jajolikog grbovnog pečata (*sigillum minus*), koji u pečatnom polju sasvim izvjesno odražava znamenje toga roda. Svojom višeslojnom simbolikom indicira njegovu opstojnost, hrabrost pred izazovima, ali i privatnu i javnu religioznost. Kao vanjski element isprave, slikovnim karakteristikama koje se mogu odvojeno analizirati, posebno doprinosi barskoj sigilografiji i heraldici. Njime je autentifikovana, dopunjena i potvrđena isprava povjerljivog sadržaja, ali su saopšteni i dragocjeni podaci o genealogiji vladnika pečatnjaka.

Prikaz uspravljene životinje, koja moguće drži mač, čija je oštrica usmjerena ka glavi štita, okrenut je ka simbolu vlasti. Nazire se nosilac dostojanstva, moglo bi se pretpostaviti - znak najvišeg duhovnog autoriteta u katoličkom svijetu – papinska tijara: visoka konično-ovalna „*mitra turbinata*”,⁵⁰ kapa ukrašena krunama, koja se završava blagim šiljkom, globusom na kojem

⁴⁸ „Bokelji, Budvani i Barani u Mlecima su se isticali kao vrsni pomorci (kapetani, mornari, barkarioli, gondolijeri), obrtnici zaposleni u svakovrsnim pogonima mletačkoga arsenala, kao obnašatelji svećeničkih i redovničkih službi i zvanja, ali i kao državni činovnici pri mletačkim magistraturama. O njihovu ugledu među istočnojadranskom useljeničkom skupinom posvjedočuje i činjenica da su upravo Kotorani i Barani među najzaslužnijima za utemeljenje hrvatske bratovštine sv. Jurja i Tripuna (*Scuola degli Schiavoni, Scuola dei SS. Giorgio e Trifone*) 1451. godine te su sveci zaštitnici Kotora i Bara, sv. Tripun i sv. Juraj, ujedno postali (uz sv. Jeronima) i glavni padroni rečene bratimske udruge.“ Lovorka Čoralić – Maja Katušić – Maja Matasović, Svjedočanstva uklesana u kamenu – grobnice i nadgrobni natpisi Bokelja, Budvana i Barana u Mlecima i na otocima mletačke lagune (16. – 19. stoljeće), *Croatica Christiana periodica*, god. 40, br. 78, Zagreb 2016, 106.

⁴⁹ Archivio Scuola Dalmata (ASD), *Cattastico della Scuola di SS. Giorgio e Trifone della Nazione Dalmata*, f. 64r (1. avgust 1539). Savo Marković, *Studia Antibarensia*, Perast: Gospa od Škrpjela, 2006, 164, 165.

⁵⁰ Papskom bulom Klementa V, sastavljenom u Lionu 1306, opatu Ripolla je dozvoljeno da narod blagoslovi *more episcoporum*; čini se da je ta povlastica proizlazila iz ranije, koju je izdao papa Bonifacije VIII 1297. g., kojom je opatu Ripolla bilo dozvoljeno da nosi bijelu mitru i prsten. Manuel Castiñeiras, *The portal at Ripoll revisited: an honorary arch for the ancestors, Romanesque and the Past*, Leeds: British Archaeological Association, Manley Publishing, 2013, 139.

se nalazi krst. Dok tri krune na tijari (*triregnum*) indiciraju tri sloja Božjeg kraljevstva (Pakao, Čistilište i Raj) te tumače i u vezi sa trostrukom podjelom univerzalne Crkve: borbenom, ispaštajućom i proslavljenom (*Militans, Penitens, Triumphans*), izgleda da ispod nje padaju trake. Ostali znakovi ranga na pečatu mogli bi sugerisati plašt, mitru (koju po posebnoj povlastici nose i neki opati) odnosno nazad okrenuti duždevski rog (krunu mletačkog dužda obličja frigijske kape), no time bi se već zašlo u područje domišljanja o ugraviranom sadržaju. S referencom na društveni položaj i crkvenu službu, ovakva kompozicija mogla bi sugerisati događaj koji je obilježio istoriju roda Alatovića 1512. g., kada su potestat i kapetan Zen i plemićko vijeće Bara odredili opatiju Sv. Marije Ratačke jednom svešteniku patricijskog roda, dok ju je Sveta Stolica namijenila pučaninu don Luki Alatoviću.

Ukoliko se na grbovnom pečatu uistinu nalazi mač (a ne npr. žezlo ili luč), kojega vuk pridržava, mogao bi simbolisati borbeni duh Alatovića i prijetnju neprijateljima familije, osnažene amblemom eklezijastičkog dostojanstva.⁵¹

*

Ser Marin Allatouich (Alatouich, Alatovich), 11. jul, 11. decembar 1531. Pobunjenik protiv mletačke vlasti, proglašen je razbojnikom i izgnan,⁵² nakon čega je prešao u Dubrovnik.⁵³ U ime još trojice izgnanika, tražio je 1531. povratak u grad na nekoliko mjeseci, živeći mirno i tiho u proteklom periodu i izmirivši se sa sugrađanima i strancima. O tome je, o njegovoj poslušnosti, kao i o njegovoj potrebi produženja boravka u Baru, potestat Bara Pietro Maria Diedo pisao Vijeću desetorice. Moguće je da je to **Marko**, otac Petra Alatovića, prokuratora koji je 1557. g. boravio u Veneciji.

⁵¹ Savo Marković, Vrijedno nasljeđe kolektivne memorije: dva barska pečata na spisima iz XVI i XVII vijeka, *Agora*, br. 122; *Pobjeda*, god. LXX, br. 17534, Podgorica, 6. oktobar 2014, 1, 8.

⁵² „(...) *concesse a quatro Antiuarani per quelle a tempo banditi (...) di quelle se contien del loro bando, che dicte quattro potessero repatriar libere in questa Citta Vostra per alquanti mesi, come in quelle (sc. lettere) se contien perho essendo venuti de qui li soprannominati tra loro, et altri infra dicto tempo uiuendo pacifice et quiete et essendo richiesto ad instantia de ser Marin Allatouich douessi dar aduiso a Vostre Excelentissime Signorie del suo pacificarsi con tutti tanto terreri quanto forensi sui suspecti. Similiter di sua partita de qui in tempo assignatoli non potendo recusar a tal loco iuxta richiesta, mi ha parso riuerentemente dar submixione a Vostre Excelentissime Signorie de sua obedientia ut supra esser stato obedientissimo come per sua presentatione de li potrare esser cerciorate nec plura per non esser tedioso de quello, (...)* „11 Decembris 1531. Receptum 16 Augusti 1532 Antibarum dicit obedienciam Marini Alatouich baniti“. *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 55–56.

⁵³ Kao izgnanici navedeni su: „*Marin Madi, Marco Cussa, Jacomo Suro, Marin Alatovich*“. Đ. Bošković, *Stari Bar*, 270, 287. Ratački opat 28. januara 1531. bio je Marin Medin („*a quelli ne se atrouauano de qui, qual sonno labbate de Rotezo Marin Medin*“). *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 55.

„*Marcus Fior det. Alattovichio*“; **Marko (Cvjetkov?) zvaní Alatović**, ime je uklesano na grobnom spomeniku koji se nalazio s lijeve strane u klaustu venecijanskog samostana S. Francesco della Vigna:⁵⁴

SEPLVCHRVM MARCI FIOR DET[to].
ALATTOVICHIO ET SVORVM
HAEREDV[m]. MDXXI. DIE XX MAIL.

„Grob Marka Fiora, zvanog Alatović, i njegovih nasljednika 1521, dana 20. maja.“ Natpis je sada izgubljen. Sepulhralni monument **Marka Fiorovog zvanog Alattovicchio** i njegovih nasljednika, podignut 20. maja 1521, otkriva ime njegovog oca, koje će u tom rodu istorijski izvori u Baru ponovo zabilježiti 1630. g., ali i moćnu porodicu, utemeljenu u Veneciji.⁵⁵ Kako je uloga Barana u životu bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna bila znatna, u Veneciji se i u XVII v. nalaze oni s imenom od kojeg je moglo biti izvedeno odnosno prezime ili zapisan patronim.⁵⁶

Godine 1557, Katarina, kćerka Nikole Rezenića (*Reisinichi*; Reževići u Paštrovićima?) iz Bara, posredstvom prokuratora **Petra Markovog Alatovića** potražuje od bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna u Veneciji 10 dukata.⁵⁷

U vezi sa ovim podatkom indikativan je izvor koji kao opunomoćenika bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna u Veneciji 27. septembra 1557. bilježi barskog iseljenika Petra Fiora („*missier Pietro Fior habitante a Venezia*”).⁵⁸

⁵⁴ „Samostan i crkva S. Francesco della Vigna ubrajaju se među mletačke crkvene i samostanske ustanove s kojima su Hrvati, osobito franjevački redovnici, stoljećima održavali posebno učestale veze. Tamošnja crkva sv. Franje »u vinogradu« zasigurno je – uz teško nadmašivu baziliku S. Maria Gloriosa dei Frari – vodeće središte franjevačkoga reda u Mlecima. Podignuta je u 13. stoljeću na mjestu gdje se, prema legendi, nalazila crkva Sv. Marka. U 16. stoljeću zdanje pregrađuju Jacopo Sansovino i Andrea Palladio. Riječ je o jednobrodnoj građevini u unutrašnjosti ukrašenoj brojnim slikarskim uradcima mletačkih majstora kista (Girolamo Santacroce, Jacopo Palma Mlađi, Domenico Tintoretto, Giovanni Bellini i drugi). (...) Smješteno nedaleko od sjedišta hrvatske bratovštine Sv. Jurja i Tripuna, samostan je oduvijek imao iznimno dobre veze s hrvatskom zajednicom, čiji su brojni članovi i podupiratelji nerijetko bili franjevački redovnici iz samostana *della Vigna*.“ L. Čoralić – M. Katušić – M. Matasović, Svjedočanstva uklesana u kamenu, 116, 117.

⁵⁵ Emmanuele Antonio Cicogna, *Corpus delle iscrizioni di Venezia e delle Isole della Laguna Veneta*, t. I., Biblioteca orafa di Sant'Antonio abate, Venezia 2001, 445 (*chiesa S. Francesco della Vigna*, br. 155).

⁵⁶ *Fiorin di Nicolò d'Antivari* bio je član Velikog vijeća (*Capitolo Grande*) „*della Veneranda Scuola di San Giorgio e Trifone della Nation Dalmata*“ 1635-1661; član odbora (*II di nazione*) 1637., 1640., 1653. g.; jedan od desetorice dekana (*Degan di mezzo anno*): 1638, 1645, 1649, 1654, 1661. g.; dekan: 1645. g.; *Guardian di mezzo anno*: 1647. g.; član odbora za gradnju (*II sopra fabbriche*): 1648. i 1653. g.; zamjenik predstojnika (*Vicario*): 1650. g.; sindik bratovštine: 1656. g. S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 776-777.

⁵⁷ Lovorka Čoralić, Iseljenici iz grada Bara i hrvatska bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima (XV-XVII stoljeće), *Hrvatska obzorja*, Časopis Matice hrvatske, br. 1-4, Split 2006, 62.

⁵⁸ Archivio della Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone (ASD): *Cattastico della Scuola*

Moguće je da je Petar Markov Alatović sin Marka Alatovića, pomenutog na nadgrobnom natpisu u klasturu crkve S. Francesco della Vigna, a podatak da se u dokumentu iz 1557. godine bilježi i Petar Fior ostavlja mogućnost, zapravo pretpostavku, da su se prezime, odnosno patronimik Alatović i Fior odnosili, makar kada je riječ o useljeničkom ogranku, na istu porodicu.⁵⁹ Indikativno je da se na osnivačkoj skupštini bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna 1451. g. (koja je tada bila u sklopu crkve Sv. Ivana od Hrama ili Sv. Ivana Furlanskog; vlastito sjedište je izgradila 1551. g), među utemeljivačima pominje i *mistro Mathio de Fior sartor*, čije očevo ime, odnosno prezime, upućuje na barskog iseljenika Petra Fiora, zastupnika bratovštine 1557, ali i na prezime muža Viktorije, sestre Viktora Besalija („*quondam Hieronymi Floris de Antibaro*“), 1591. g.⁶⁰

Missier Piero (Petar) Fior, barski iseljenik „*habitante a Venezia*“, bio je zastupnik bratovštine Sv. Đorđa i Tripuna u Veneciji 27. septembra 1557.⁶¹ U testamentu Ivana Petrova s Visa⁶² od 11. aprila 1549, stanovnika župe S. Pietro di Castello u Mlecima, osim njegove žene, za izvršitelja posljednje volje imenuje se i Pietro Fior, njegov prijatelj i osoba od najvećeg povjerenja i odanosti. Njima se prepušta izbor oporučiteljevog posljednjeg počivališta.⁶³ Višanin je bio vlasnik zemljišta u Valle di Jesolo u mletačkoj laguni te terena u Spiču kraj Bara. *Betini*, nećakinji Pietra Fiora, ostavio je 100 dukata. U završnom dijelu oporuke, Ivan Petrov je imenovao svoju ženu Isabettu i Pietra Fiora za glavne nasljednike sve svoje preostale imovine. Dodijeljenju imovinu imali su da uživaju doživotno, osim što je Pietru dopustio da od naslijeđenog novca slobodno raspolaže sa 100 dukata, a nakon njegove smrti imetak u cjelini da pripadne „*a mia Scuola degli Schiavoni*“. Testament je otvoren 1. aprila 1552. g.⁶⁴

di SS. Giorgio e Trifone della Nation Dalmata (Cattastico), f. 188v (27. septembar 1557). Lovorka Čoralić, *Barani u Mlecima, povijest jedne hrvatske iseljeničke zajednice*, Zagreb: Dom i svijet; Hrvatsko građansko društvo Crne Gore Kotor – Podružnica Bar, 2006, 123.

⁵⁹ L. Čoralić – M. Katušić – M. Matasović, Svjedočanstva uklesana u kamenu, 118.

⁶⁰ DAD, *Testamenta notariae* (dalje: TN), sv. 48, f. 88v. S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 585.; L. Čoralić, *Barani u Mlecima*, 125.

⁶¹ L. Čoralić, *Barani u Mlecima*, 123, 125.

⁶² Trgujući vinom i poljoprivrednim proizvodima s istočnojadranske obale, uskoro je stekao priličan imetak i razgranate poslovne veze. U Mlecima je imao spremišta i dućane za prodaju vina (u blizini crkve S. Domenico u Castellu), i snabdijevao arsenal raznim potrebnim sirovinama. Lovorka Čoralić, Hrvatski iseljenici u Mlecima i Scuola grande S. Rocco, *Croatia Christiana periodica*, god. 33, br. 63, Zagreb 2009, 71.

⁶³ Lovorka Čoralić, Višanin Ivan Petrov – istaknuti hrvatski poduzetnik u Mlecima u XVI. stoljeću, *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, br. 19, Split 2005, 116-120.

⁶⁴ Ivan Višanin je obavljao funkciju predstojnika Bratovštine 1541, 1544, 1549. i 1551. g. Njegovom zaslugom bratovština Sv. Đorđa i Tripuna je 1551. g. sklopila ugovor s mletačkim graditeljem Giovannijem de Zanom i kiparom Pietrom da Salòom, koji su radili na uređenju pročelja novog sjedišta bratovštine. Lovorka Čoralić, Iseljenici sa otoka Visa i hrvat-

Sl. 3. Fasada crkve *S. Francesco della Vigna*: Andrea Palladio⁶⁵

ska Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima, *Croatica Christiana periodica*, god. 28, br. 54, Zagreb 2004, 114-115.

⁶⁵ Photo: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Facade_of_San_Francesco_della_Vigna_\(Venice\).jpg#/media/File:Facade_of_San_Francesco_della_Vigna_\(Venice\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Facade_of_San_Francesco_della_Vigna_(Venice).jpg#/media/File:Facade_of_San_Francesco_della_Vigna_(Venice).jpg) (11. 8. 2018).

Sl. 4. Klaustar samostana *S. Francesco della Vigna*⁶⁶

Sl. 5. Grobne ploče u klaustaru samostana *S. Francesco della Vigna*⁶⁷

⁶⁶ Photo: Di Didier Descouens - Opera propria, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=41286759> (11. 8. 2018).

⁶⁷ Photo: Di Didier Descouens - Opera propria, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=41299423> (11. 8. 2018).

Đuro (Đorđe) Alatović, pomorski trgovac iz Bara, zabilježen je u ispravama razdoblja 1562/70. g. Vrlo vjerovatno se on pominje već u inventaru imovine jednog od najbogatijih trgovaca iz Bara, Ivana Ferra, u kontekstu zapisa o 10 dukata za jednu peču kariseja: „*Un scritto di Zorzi Altomichio de ducati 10 per una pezza di carisea*“, 1562. godine.⁶⁸ Brat je Luke Alatovića; bilježi se i u izvorima iz 1587. (*messer Zorzi Alatovig*), 1591. (*messer Zorzi Alatovich*) i 1594. g. (*Georgius Alattouich Antibarensis*).

Bavio se pomorsko-trgovačkim, a izvjesno i obavještajnim poslovima na relaciji Bar – Dubrovnik.⁶⁹ Upisao je 1569. g. u notarske knjige dubrovačke države pomorsko osiguranje tereta koji je bio uskladišten u potpalublju i na palubi brigantina pod zapovjedništvom patruna Stijepa Marinova Kovačića (*Ragugea*, iz Osojnika). Godine 1570. u Dubrovniku je obavio pomorsko osiguranje broskog tereta ulja koji je ukrcao u Baru u brigantin istog patruna, prevezao ga i iskrcao u Dubrovniku.⁷⁰ Pišući dubrovačkim vlastima iz Bara 10. maja 1587, Luka Alatović navodi da će ga jednako pouzdano, dok on bude u Dubrovniku, njegov brat *Zorzi*, istinski službenik, zamjenjivati u svim neophodnim poslovima isplata, prijema i odašiljanja pisama.⁷¹

Đuro se pominje u Lukinom testamentu i prilikom izvršenja te izjave posljednje volje. Testator je 26. jula 1591. odredio da, ukoliko budu preminuli njegova kći Kate i njena djeca, a u to vrijeme budu živi *Zorzi Alatovich*, odnosno njihov rođak *Zorzi Passaponta*, svakom od njih do kraja života treba godišnje da bude isplaćivano po 20 škuda od 36 dinara.⁷²

Shodno istom dokumentu, bio je i osoba od povjerenja Barske nadbiskupije. Luka navodi da mu je gospodin Đuro predao jednu manju škatulu i jednu vrećicu sa dragocjenostima Barske crkve („*beni della chiesa di Antivar*“), da bi ono što je u njima spasio zavještaočevi prokurator i položili na neko sigurno i bolje mjesto, „*fino sara bisogno di detta chiesa*“.⁷³

U pomenutom testamentu se još navodi da ostaviočev brat, *messer Zorzi Alatovich*, kao i rođak, *Zorzi Passaponta*, u odnosu prema ostalim Lukinim rođacima koji su mu nešto dugovali nisu trebali ništa potraživati, jer im je ostavitelj to oprostio („*di tutto quello me dieno dar sia perdonadi et che non daga niente a niuno*“).⁷⁴

⁶⁸ Lovorka Čoralčić, Trgovac i poduzetnik Ivan Ferro iz Bara, *Bibliographica*, sv. 3, Zagreb 2009, 43.

⁶⁹ Josip Luetić, O pomorsko-gospodarskim vezama Boke Kotorske i Dubrovačke Republike XVI – XIX stoljeća, *Naše more*, god. XXXVII, br. 3-4, Dubrovnik, prosinac 1990, 161.

⁷⁰ Josip Luetić, O međunarodnoj djelatnosti moreplovaca, trgovaca i brodova iz Hercegovog, Perasta, Kotora, Budve i Bara u pomorskoj privredi Dubrovačke Republike 1566/1650, *Boka*, Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti, 17, Herceg-Novi 1985, 56.

⁷¹ DAD, *Isprave i akti 16 st.*, *Miscellanea saec. XVII* (ser. 76), sv. 463, br. 7.

⁷² DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 162r.

⁷³ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163r.

⁷⁴ DAD, TN, 10.1, sv. 49, ff. 163v-164r.

Nekoliko godina kasnije Đuro i njegov sin se pominju na margini prepisa iste izjave posljednje Lukine volje, u postupku njenog izvršenja. Prema zapisu od 9. jula 1594., *Georgius Alattouich Antibarensis* se navodi u vezi sa predajom 52 žbana barskog ulja („*quingquaginta duos sbanna olei Antibarensis*“) za prodaju u Dubrovniku.⁷⁵ Žban je manja bačva, sinonim za malu posudu; tip drvene posude za tečnost (10-15l), burilo. Od prihodovanog su isplaćeni preko g. Ivana Marinovog Restija i ortaka, odnosno zavještaočevih epitropa. Odnosnom zabilješkom u vezi sa pošiljkom ulja indicirano je i pismo velečasnog prezvitera Antonia *Thomæ*, jednog od legatara i barskog vikara u vrijeme nadbiskupa Ambroza Antuna Kapića (Osor, 1529. – Budva, 1598).

Đurov sin bio je **Jakov** (Jakob; „*Jacobus Alattouich filius prædicti Georgii*“), koji se pominje 3. i 9. jula 1594,⁷⁶ a nešto prije 1630. g. kao pokojni.⁷⁷ Unosom od 9. jula 1594. na odnosnoj oporučnoj ispravi, Jakov i sveštenik Francesco Novelli, dubrovački žitelj s barskom rođačkom poveznicom,⁷⁸ primivši izvršenje, izjavili su da drže i smatraju epitrope testamenta Luke Alatovića imunim od bilo kakvih i bilo čijih zahtjeva i uznemiravanja.

Jakov se pominje i kao prokurator (prema notarskoj prokuri sastavljenoj 12. oktobra 1594); zabilješkom od 19. oktobra 1594, prilikom izvršavanja testamentarne odredbe dekujusa Luke koja se odnosila na zavještanje **Ivanu** Alatoviću („*Jacobus Alatovich procurator Joannis Alatovich legatarii*“),⁷⁹ izjavio je da je primio od epitropa oporuke 30 talira za navedenog legatara, odričući se svih potraživanja po tom osnovu.

Jacobus Alatovichius, Jacomo Alattouich (Jakov Alatović), odredbom barskog nadbiskupa Marina Bizzija od 6. januara 1611. postavljen je za jednog od prokuratora crkve Sv. Marije, koja se nalazila izvan gradskih zidina.⁸⁰ Moguće da je, kako nagovještavaju raspoloživi, imao sina i kćerku. Vjerovatno je umro prije 1630. g., kada se bilježi da je i njegov sin bio pokojni: „*quondam Florio di quondam Jacomo Alattouich*“;⁸¹

Florio (Cvjetko – shodno navedenom nadgrobnom spomeniku u Veneciji iz 1521. g.?) bio je vjeren vjerovatno pripadnicom roda **Pasquali**, koja

⁷⁵ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 161v.

⁷⁶ Isto.

⁷⁷ S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 568.

⁷⁸ Dubrovački žitelj, sveštenik Frano Pavlov iz Bara, u testamentu od 20. juna 1585. za svojeg univerzalnog nasljednika određuje rodaka Frana: „*Lasso l'herede mio universale Venerabile messer pre Francesco sopradetto Novelli, et anchora l'instituisco per lo mio epitropo, et esecutore di questo mio ultimo Testamento*, (...)“ DAD, TN, 10.1. sv. 46, ff. 246r, 247r.

⁷⁹ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 164r.

⁸⁰ Marin Bizzi, *Iskušenja na putu po Crnogorskom primorju, Albaniji i Srbiji 1610. godine*, Budva: Opštinski arhiv – Budva, 1985., 68.

⁸¹ S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 568.

se 1630. g. pominje kao *Zitella*.⁸² Isti izvor navodi i da je „*B. M. di quondam Giacomo Alattouich*“ bila *moglie*⁸³ – vjerovatno nekog od pripadnika familije Pasquali.⁸⁴

Zuane, Joannes Alatovich (Ivan Alatović) je naveden kao rođak – jedan od primalaca legata po testamentu Luke Alatovića od 26. jula 1591: 30 talira trebalo je isplatiti njemu ili njegovom nasljedniku („*Item lasso a mio parente Zuane Alatovich talari trenta per amor li ho portado sia dato a lui over suo herede.*“).⁸⁵ Dana 19. oktobra 1594. ostaviočev sinovac Jakov će se pojaviti kao prokurator rođaka Ivana, te od epitropa za njega primiti 30 talira, odričući se svih prava i potraživanja po tom osnovu.⁸⁶

Franjo Alatović bio je trgovac; 1594. g. je pored ulja nabavljao i soljeno meso.⁸⁷ Pominje se 9. jula 1594. u zapisu na margini testamenta svojeg rođaka, pok. Luke Alatovića, u vezi sa njegovim izvršenjem koje se odnosilo na prodaju ulja: („*et affirmaverit Franciscus Allatouich gener eiusdem quondam Lucae*“).⁸⁸

D. Luca Alattouich (Alatouichi) se pominje u izvoru od 25. marta 1630, kada je posredstvom generalnog vikara u Baru Petra Samuelija doveden da održi misu u crkvi sv. Marije u Baru, umjesto suspendovanog *D. Antonia*. Naveden je i kao svjedok istog dokumenta.⁸⁹

Sacristivko Alatouich, takođe se pominje kao svjedok dokumenta iz 1630. g., kada potvrđuje svjedočenje *Don Francesca Pasqualija*, ili *Nicola Nasiachija*: „rečeni Vikar *Don Pietro Samuelli* u petak, 25 (?) marta 1630, pretvarao se vrijeđajući me javno u crkvi sv. Marije ružnim riječima i govoreći mi: sramotni nitkove, gdje je vaš brat *Don Antonio*, zašto ne drži misu kad ima obavezu? A on je obezbijedio *Don Lucu Alatouicha* da za njega drži misu. Navedeni vikar je ovo rekao kako bih ja otišao na imanje da bi me ubili. Budući da sam od strane prijatelja bio upozoren, poslao sam mojeg brata umjesto da ja odem.“⁹⁰ O njemu nema drugih raspoloživih podataka, pa bi se

⁸² Burime dhe Materiale për historinë e Shqipërisë 3, *Relacione mbi gjendjen e Shqipërisë veriore e të mesme në shekullin XVII*; teksti original dhe përkthimi përgatitur nga Injac Zamputi, vëll. I (1610-1634), Burime dhe Materiale për historinë e Shqipërisë 3, Tiranë: Universiteti Shtetëror, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, 1963. (dalje: I. Zamputi), 406.

⁸³ I. Zamputi, 406.

⁸⁴ S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 568.

⁸⁵ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163v.

⁸⁶ „*Die XIX Octobris 1594 / Jacobus Alatovich procurator Joannis Alatovich legatarii superscripti, ut de procura constat in procuris Notariæ sub die 12 mensis presentis sponte est confessus se recepisse a superscriptis epitropis talaros triginta secundum formam legati. Renunciando.*“ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 164r.

⁸⁷ J. Luetić, O međunarodnoj djelatnosti moreplovaca, trgovaca i brodova iz Herceg-Novog, Perasta, Kotora, Budve i Bara u pomorskoj privredi Dubrovačke Republike 1566/1650, 65.

⁸⁸ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 161v.

⁸⁹ I. Zamputi, 406.

⁹⁰ *Isto*.

možda moglo pretpostaviti da je *Sacristivko* lično ime koje je nastalo od lat. *sacristia*, naziva crkvene odaje koja u samostanima može biti i odijeljena od crkve, a u kojoj se preoblače prezviteri i akoliti te poslije službe odlažu kazule, stole, pluvijali i dr., liturgijski predmeti (kaleži, patene, pikside), a često i župni registri. U sakristijama se čuvaju hostije i posvetno vino. Obično zabranjene za ostale osobe osim za one koje služe obred, za sakristije je za dužen sakrstan (ital. *sacrista*, *sacrestano*).

Luka Alatović, veletrgovac i pomorski preduzetnik, posjednik i obavještajac

Hronološki nekoliko decenija unatrag, od pripadnika roda Alatović, najviše podataka sačuvano je o Luki, svakako jednom od njegovih najistaknutijih predstavnika. **Luka (Luko)⁹¹ Alatović (Alatovig, Luca Alatovich Antibarensis)**, bio je veletrgovac i pomorski preduzetnik, koji se najkasnije 1572. godine nastanio u Dubrovniku.

Prema dokumentu od 3. novembra 1571, Luko Alatović iz Bara je „za svoj račun“ osigurao teret ulja koji je bio ukrcan na pristaništu u Baru i otpremljen brodom u Dubrovnik. Taj posao pomorskog osiguranja, uz 3% rizika, obavili su dubrovački veletrgovci Frano Sorgo (Sorkočević), Kleme i Sigmund Gučetić, Marin Bucignoli i dr.⁹² Luka se možda već tada bio iselio u Dubrovnik, ili je to, s obzirom na svoje poslovne veze, ubrzo nakon toga imao u planu.⁹³ U Dubrovniku je osigurao teret-pošiljku čuvenih engleskih štofova, posebno tipa kariseja, koji je u Londonu ukrao Nikola Gučetić; ta je pošiljka bila osigurana za putovanje trgovačkim jedrenjakom iz Londona u Hamburg, iz te luke kopnenim prijevoznim sredstvima za Veneciju, a odatle brodom u Dubrovnik.⁹⁴ Pominje se u jesen 1583. g. Obavljao je i obavještajne poslove za dubrovačku vladu (1587), preko glasnika koji su se kretali od Dubrovnika do Lješa. Sjevernoalbansko područje nabavke proizvoda koji su se izvozili u Veneciju u tom je razdoblju dobijalo na značaju. Tokom boravka u Dubrovniku, za odsustva iz Bara, instrukcije o prikupljanju traženih obavijesti, odašiljanju pisama i potrebnim isplatama povjerio je bratu Đuru („*Zorzi Alatovig mio fratelo et vostro servitore*“). S tim u vezi, imao je po-

⁹¹ J. Luetić, O pomorsko-gospodarskim vezama Boke Kotorske i Dubrovačke Republike XVI – XIX st., 161.

⁹² Josip Luetić, Iz nautičko-brodarskih i lučko-trgovačkih odnosa između luke Bar i Dubrovačke Republike 1564 – 1630, Moreplovci i brodovi iz Župe Dubrovačke u Baru, *Naše more*, god. XXXIII, br. 3-4, Dubrovnik 1986, 155.

⁹³ J. Luetić, O međunarodnoj djelatnosti moreplovaca, trgovaca i brodova iz Herceg-Novog, Perasta, Kotora, Budve i Bara u pomorskoj privredi Dubrovačke Republike 1566/1650, 56.

⁹⁴ J. Luetić, Iz nautičko-brodarskih i lučko-trgovačkih odnosa između luke Bar i Dubrovačke Republike 1564 – 1630, 155 (DAD, *Noli e sicurtà*, 56-1, sv. 16, ff. 224v-225).

teškoća s mletačkim podanicima Budvanima (čije su mu fregate ugrožavale život), koji su smatrali da je, nalogom dubrovačke vlade, ucijenio njihove glave sa po 100 dukata („*che io abia fato il bando a loro de chi li amaza che per ogni testa abia ducati cento da me*“). On je, informišući dubrovačke vlasti o tome, to negirao, ali Budvane nije razuvjerio, s obzirom da su znali da je sposoban („*meglio de gli altri*“) dubrovački pouzdanik, te se morao obratiti i njima i gradskom potestatu. U opovrgavanju prevarnih vijesti koje su za njega mogle biti pogibeljne pozivao se i na tradiciju svog doma („*cognieseno me et la casa mia*“).⁹⁵ Testamentum Lucæ Alatovich Antibarensis sačinjen je u Dubrovniku 26. jula 1591, a otvoren 23. marta 1594.⁹⁶ Izjavu svoje posljednje volje Luka je sastavio u Dubrovniku, tjelesno i umom zdrav, na čemu je zahvaljivao Bogu, slaveći ga i preporučujući mu svoju dušu među drugim odabranim, prisjećajući se evanđeoske opomene koja započinje riječima „*estote parati*“.⁹⁷

Za desetine i prvine ostavio je legat dubrovačkoj katedrali sv. Marije Velike 12 denara, koliko i svetištu sv. Marije na Dančama. Za svoje univerzalne nasljednike – koji će naslijediti svu njegovu imovinu, tj. sva pokretna i nepokretna dobra koja postoje u Dubrovniku i koja su u Baru i na njihovim teritorijama, koja bi se našla u rukama njegovih povjerilaca, kako u Dubrovniku, tako i u Baru, i na bilo kojem drugom mjestu - odredio je svoju kćerku Kate⁹⁸ i njenu djecu („*la mia fiola Cate con li sua fioli et fiole*“), kako rođenu, tako i onu koja će se roditi, *cum pleno iure*.⁹⁹ Međutim, ovu je ključnu testamentarnu odredbu vezao za jedan striktan uslov, koji se ticao Katinog muža: nikako nije htio da njegovi nasljednici ta dobra posjeduju, odnosno uživaju dok je njegov zet Frano, otac Katine djece zajedno s njima („*gli*

⁹⁵ DAD, *Isprave i akti 16. stoljeća* (ser. 76), sv. 463, br. 7.

⁹⁶ DAD, TN, 10.1., sv. 49, ff. 161v-164v („*cui testamento erant ascripti Testes Ser Petrus Fr. de Goze Iudex et Valerius Gigantis Notarius*.“; f. 161v)

⁹⁷ „*(...) il quale sia al honor di Dio, et della salute dell'anima mia, la quale raccomando al suo Creatore, che per la sua misericordia si degni riceverla tra le altre anime ellette*.“ DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 161v.

⁹⁸ Ukoliko nije bilo muških nasljednika, kćeri su nasljeđivale svu imovinu. Statut Dubrovnika određuje: „*Statuimus quod filie, si non habent fratrem vel fratres sint tamquam masculini in patrimonio; (...). Que si fratrem masculum non habuerit, sit sibi ipsa idem masculus*.“ (Statut, IV: 26, 41). Zdenka Janeković Römer, Nobel Women in Fifteenth-Century Ragusa, *East Central Europe/L'Europe du centre est: Eine wissenschaftliche Zeitschrift*, Vols. 20-23, part 1, Publisher: University of Pittsburgh. University Center for International Studies; Temple University; Arizona State University; University of Southern California. Center for Multiethnic and Transnational Studies; Magyar Tudományok Akadémia. Szociológiai Kutató Intézet, Brill Academic Publishers, 1993-1996, 150.

⁹⁹ „*Instituisco mio universale herede de tutti li mei beni esistenti qui in Ragugia, et tutti quelli sono in Antivari et suo Teritorio mobili et stabili, et tutti quelli si atrovano in mano delli mia crediti, cusi quelli si atrovano qui, come in Antivari, et in ogni altro luoco dove si atrovano, (...)*“ DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 161v.

a insieme con loro“),¹⁰⁰ tako da na kraju ne bi Frano nikako mogao uživati i od njega imati bilo što. Stoga je testator odredio da, dok je Frano živ, Lukina dobra budu u rukama prokuratora, epitropa oporuke, tamo gdje oni budu najbolje našli za shodno. Kad Frano umre, ili ako više ne bude živio zajedno sa Katom¹⁰¹ i njihovom djecom, nasljednici će moći da dobiju svoj (u)dio po glavama, tj. majka, sinovi i kćeri – ako Kate umre („*et morendo Cathe*“) sve ostaje njenoj djeci – a ako umru djeca sve ostaje Kati, kako je gore rečeno. Ali ni na koji način Luka Alatović nije želio, ni za života, niti usljed smrti navedenih, da Frano išta dobije, „*ne galda ne usufrutta*“.¹⁰²

Luka testamentom obznanjuje – ako Frano umre prije Kate i njihove djece, a ona bude željela da se uda – želi da mu kćer dobije trećinu svih njegovih dobara preko miraza koji je već dobila, odnosno dio koji joj pripada uz njenu djecu, kako je već navedeno. S tim bi onda mogla raspologati, a njenoj djeci bi pripao preostali dio. Ukoliko bi ne daj Bože smrću kao nasljednici izostali Kate i njeni sinovi i kćeri, a bili živi *Zorzi Alatovich* ili *Zorzi Passaponta*, svakome od njih treba godišnje da bude isplaćivano iz zavještaočeve imovine po 20 škuda od 36 denara, dok su živi, a ako bi što ostalo nakon njihove smrti, to da bude utrošeno za oslobađanje mnogih zarobljenih siromaha iz njegovog zavičaja („*vadi lo resto siano rescatadi tanti poveri della mia Patria*“). Ni dvadeset godina nakon što su Osmanlije osvojile Bar i od Lepantske bitke izvjesno nije bio završen otkup i oslobađanje tada zaslužjenih građana, od kojih su mnogi, poput nadbiskupa Brunija, okončali kao veslači na galijama. Međutim, ukoliko bi bili živi Kate i njena djeca, Luka nije želio da, osim njih, iko drugi dobije bilo što, „*come di sopra*“.

Takođe je odredio da njegova pokretna i nepokretna imovina koju ima („*ovdje*“) u Dubrovniku i Baru bude sva prodana i iz tog utroška da najprije bude izmiren ostatak miraza¹⁰³ njegove žene Kate („*de mia moglie Cate*“).¹⁰⁴ Luka se vjerovatno oženio nakon preseljenja u Dubrovnik, djevojkom iz porodice Živankovih (Ivankovića?). Ukoliko je to bilo prije tog vremena, značajno je ukazati da se, kada je o pripadnicima plemićkog staleža riječ, samo

¹⁰⁰*In marg. super.:* „*vide solutionem factam de talaris (?) centum duobus Catæ filie contrascripti quondam Lucæ testatoris ab epitropi presenti testamenti* In Diversis Cancel. 1604 die 21 Maii folio 187“ - DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 162r.

¹⁰¹O očekivanjima i pritiscima na kćeri v. i Z. Janeković Römer, *Nobel Women in Fifteenth-Century Ragusa*, 152.

¹⁰²DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 162r.

¹⁰³Miraz je bio doprinos ženine porodice privređivanju novostvorene porodice, čime je isključivao kćerku iz nasljeđivanja porodice iz koje je potekla. Žene su bile nominalni vlasnici svojih miraza, imajući pravo da raspolazu njihovom ¼ u svojim testamentima. Muž je garantovao ovu imovinu i trebao je vratiti ženinoj porodici ako ona umre. Uticaj Justinijanovog Kodeksa na mirazni sistem bio je u Dubrovniku ograničen limitiranjem prava žene. Z. Janeković Römer, *Nobel Women in Fifteenth-Century Ragusa*, 150.

¹⁰⁴DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 162r.

2-3% brakova zaključivalo sa „izvanjkama“ i „izvanjcima“, i to samo sa žiteljkama i žiteljima drugih dalmatinskih gradova i Venecije.¹⁰⁵ Odnosni će „denari“ biti¹⁰⁶ isplaćeni nasljednicima Nikole¹⁰⁷ Živankova (*Giuanco*), za koji je miraz obećao dati 800 dukata, kako i stoji u ceduli,¹⁰⁸ ali je Luki dato ukupno 765 dukata, za koje¹⁰⁹ je, i na račun rečenog miraza, dao više puta novac pomenutima Živankovima, majci i djeci, za njihovo prehranjivanje, kako i svjedoči notarska isprava Valeria Gigantija na 414 dukata. Luka navodi da je takođe isplatio g. Stefanu Nikolinom Laurentiju, rođaku Živankovih, 5 dukata i 18 denara, da im ih preda, jer se Živo Živankov razbolio te se liječio, dok je *Stephano* trebao hraniti oboljelog i njegovu sestru. Nadalje, testator ističe da je gospođi Janki Mihajlovoj, služavki kod navedenih Živankovih, sa saglasnošću posluživanih, za njenu službu – dao 22 škude – kako proizlazi iz izjave („*confessione*“) Janke i Mihajla sačinjene u Kancelariji rukom Antuna Borisa,¹¹⁰ 13. juna 1589.,¹¹¹ kao i iz naknadne isprave (škrita) između Luke i *Anke*.

S obzirom da je zavještalc Alatović dao 30 škuda još i mužu Marije, kćerke Živankove (*Maria fiola de Zivanchi*) na račun njenog miraza, to, koliko je čitljivo iz oporuke, ukupno čini 27 dukata, a kako je dao i Micheleu Squadru kao prokuratoru Blaža, njegovog sina, muža rečene Marije, 33 dukata i 30 groša sa željom i saglasnošću iste Marije, koje je obračunao,

¹⁰⁵ Z. Janeković Römer, *Nobel Women in Fifteenth-Century Ragusa*, 144.

¹⁰⁶ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 162r.

¹⁰⁷ *In marg.: „vide in margine cuiusdam sententiæ obtente a Ser Augustino Matthei de Pozza sociis tutoribusque Aloisii Radi Allegretti in Sententiis Cancellariæ die IX Martii 1595 folio 23 eiusdem libri solutionem ducatorum auri triginta trium et grossorum XX factam ab epitropis contrascripti testamenti Petro Stringherio uno ex tutoribusque ipsius Aloisii pro debito quondam Nicolao Giuanichich. Die primo Augusti 1596. Cathæ filia suprascripti testatoris et Lucas ipsius Cathæ filius, sponte sunt confessi se recepisse pro diversis eos indigentis a Ser Joanne Marini de Restis epitropo solvente de consensu Ser Andreae de Restis alterius epitropi, scutos auri centum, pro quibus promiserunt conservare indemnem dictum Ser Joannem a molestia cuiuscunque personæ. Renunciando.“* DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 162v.

¹⁰⁸ U odnosu na dubrovačke plemkinje u XV v., visina miraza bila je 1423. g limitirana na 2.300 perpera (1.600 u novcu i 700 u odjeći i nakitu), da bi 1446. taj iznos dosegao 2.600 perpera. Z. Janeković Römer, *Nobel Women in Fifteenth-Century Ragusa*, 151.

¹⁰⁹ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 162v.

¹¹⁰ Sveštenik Aleksandar Bazzan iz Bara, koji je posljednje razdoblje svojeg života proveo u Dubrovniku, za jednog od izvršitelja svojeg testamenta, kojem je preporučio svoju dušu, imenovao je 1587. g. gospodina Antuna Boriša, odredivši ga i sa zvanjem kancelara („*messer Antonio Borisc Cancilier*“) - takođe Baranina iseljenog u Dubrovnik (Antun Boriš je, izvršavajući legat svoje žene, pok. Katarine rođ. Dalmas, 1580. g. istom svešteniku Aleksandru predao zlatni prsten). Savo Marković, *Izjava posljednje volje na kraju jedne epohe: Aleksandar Bazzan, Istorijski zapisi*, god. XC, br. 3-4/2017, Podgorica 2019, 29-30.

¹¹¹ „*fatta in Cancellaria per mano di messer Antonio Boris di 1589. 13 zugno*“; DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 162v.

ukupno je isplatio zlatnih 500 dukata na račun pomenutog miraza, što je razvidno i iz notarske isprave g. Valeria, gdje su izjavili da je tako te da im bude namiren ostatak. Luka Alatović zatim pominje zapljenu kase i denare pok. Nikole Živankova u vrijednosti 10.000 aspri, koje nije još dobio,¹¹² tako da (pre)ostaje pod sekvestrom (zaplijenjeno) i drugim ukupno 265 dukata.¹¹³

Ostavitelj testamentom takođe obznanjuje da se u sumu od 265 navedenih dukata podrazumijeva i jedna njegova kućica, koja se nalazi u Duičinoj ulici¹¹⁴ kod Prijekog, koju je kupio, kako proizlazi iz isprave od 17. aprila 1572, za koju plaća poštovanim kaluderima Sv. Jakova (od Višnjice, benediktinskog samostana) 10 perpera godišnje, a za odnosnu zemljišnu česticu sedam denara – koja je bila namijenjena gđi Frani, ženi Evangeliste, kao susjedi pokojnog Vicka Bogišića, prvog muža pokojne Kate, Lukine žene, a zatim mu je 20. juna 1573. *Madonna Frana* sa svojim mužem¹¹⁵ nju odrekla, kako je odredio *Divni grad Dubrovnik*, a mogao trošiti za uređenje kuće shodno *Knjizi presuda iz 1572. godine* (godina s kojom počinje registar), utrošivši do trenutka sastavljanja oporuke za mnoge izdatke preko 101 dukat, jer je bila ruinirana od krova do temelja na više mjesta.

¹¹² *Isto*.

¹¹³ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163r.

¹¹⁴ Duičina (*via di Doimo*), *Duičini skalini*, danas gornji dio Palmotićeve ulice, naspram *Place*. U njoj se nalazio bordel, mjesto gdje su stanovale prostitutke. U *Noveli od Stanca Marina Držića*, u kojoj se vjerno prikazuje gradski život u kasnim noćnim satima, Kata Matkova Profumanica iz Duičine ulice bila je popularnija od svojih družbenica u noćnom životu. „Među oporukama sačuvanim u Državnom arhivu u Dubrovniku zabilježena je i oporuka Milosave, žene Junija Duice iz 1457. Prema tom Duici nazvana je Duičina ulica, odn. Duičini skalini. Riječ je o strmom dijelu današnje Palmotićeve ulice. Duičini skalini uspinjali su se od ulice Prijeko do ulice Peline. (...) Ulicu spominje Vlaho u *Noveli od Stanca*: „Činit skakat umije s Duičinijeh skalina / gamad’ju kako s’ ti.“ Slavica Stojan, *Duičini skalini, Leksikon Marina Držića*, <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/duicini-skalini/> (29. 9. 2018). *Ista*, Autentični stanovnici Držićeva Njarnjas-grada, *Dani Hvarškoga kazališta: Grada i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, vol. 35, br. 1, Split, 2009., 29. *Ista*, Darsa e i suoi personaggi nella quotidianità della Ragusa rinascimentale, *Studi Slavistici*, V, Firenze, 2008, 52.

¹¹⁵ Sasvim vjerovatno se radi o *Francisci Marini* (kćerki Antuna Rugie, antunina) i njenom mužu Evangelisti, sinu Gabrijela Evangelistinog i Margarite Bratosaljić, koji su sklopili brak 1539. g. Imali su sinove Gabrijela (koji je 1595. oženio Ivu Mate Stay), Marina, Ivana, Damjana i Antuna, koji su umrli do kraja 1620-ih. Evangelisti (ranije Tributinići, neka bilježeni i kao *Vangelisti*) antuninski je rod porijekom iz Jajca. *Bielosav* Gradoja Tributinića oženio je Anđelu, kći Evangeliste Moro i smatra se utemeljiteljem roda (XV v). Marijan Sivrić, Rod Tributinić – Evangelisti (Vangelisti) – starinom iz Jajca u središnjoj Bosni i njegov uspon u Dubrovniku od sredine 15. do početka 17. stoljeća, *Ascendere historiam*: zbornik u čast Milana Kuheka, ur. Marija Karbić - Hrvoje Kekez – Ana Novak – Zorislav Horvat, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014, <http://bib-irb.hr/prikazi-rad?rad=752711&table=rknjiga&print=true> (29. 9. 2018), 1-2.

Sl. 6. Ulica u Dubrovniku, photo: TripAdvisor¹¹⁶

*Antivari*¹¹⁸ – jedna kutija s nešto malo srebrnine i malo bijelih nanizanih bisera („*et poco di perle bianche menade*“), te malo zlata, sve u rečenoj škatulici granuliranog izgleda (zrnaste površine) i maloj vrećici s posebnim srebrnim volanima („*et sachetto piccolo con certi volami d'arzeno*“). Za Barsku mu je crkvu to predao g. **Zorzi Alatovich** (njegov brat) s tim da mora sačuvati pod znakom krsta (†) ono što je unutra, što pripada navedenoj Crkvi, tako da to bude smješteno do strane njegovih prokuratora gdje će sigurno i bolje biti deponovano dok ne bude potrebno rečenoj Crkvi.¹¹⁹ Izvjesno se ta-

Pomenuti Evangelista Gabrijelov Tiburtinić, kao i njegovi preci u rodu, bio je agiln u sastavljanju građanskih rodoslovlja; kompilirao je genealogije rodova do 1500. g.¹¹⁷

Luka pominje i druge iznose koje je potrošio za popravku kuće: 21 dukat i 10 groša, po četrdeset denara po dukatu, „*si che la detta casa l'è mia*“ – da se s tim isplati rečenim Živankovima ostatak navedenog miraza – jer nikako ne želi da se ta kuća proda, već da pripada njegovim nasljednicima kako je već odredio („*ma che vada di herede in herede mio, come dico ut supra*“). Živankovima treba da se isplati ukupno 265 dukata, a da oni plate za zapljenu.

Luka oporukom objavljuje i da su u njegovim rukama neka dobra Barske crkve („*delli beni della chiesa di*

¹¹⁶ *Antica Ragusa*, <https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/01/e7/47/2c/street.jpg> (19. 10. 2018).

¹¹⁷ Prema *Vlajkijevoj genalogiji antunuina*, njegov rod se iz Jajca doselio u Trnovo u Dubrovačkom primorju, kad je to područje bilo u sastavu Bosanskog Kraljevstva. Četiri pripadnika roda Vangelisti (Tiburtinić) sastavili su 129 genealogija: Bjeloslav Gradojev Tiburtinić, njegov unuk Evangelista Brajlov Tiburtinić, njegov pomenuti unuk Evangelista, da bi kompilaciju oko 1570. završio Ivan Gabrijel Vangelisti. Pomagao mu je i dubrovački sekretar Marin Stajj (iz antuninskog roda koji se po predanju doselio iz Bara oko 1400. g), a nadopunjavao ih do 1728. g. dubrovački kancelar Kristo Ivan-Batistin Vlajki (iz antuninskog roda koji se po predaji iz Bara doselio oko 1450. g). Zrinka Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti: dubrovački antunini u kasnom srednjem vijeku*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Hrvatski institut za povijest, 2012, 42, 43, 107, 109.

¹¹⁸ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163r.

¹¹⁹ *Isto*.

kva potreba mogla ukazati desetak godina kasnije, u vrijeme barskog nadbiskupa Tome Ursinija. Na margini odnosno stranice prepisa testamenta navedeno je da su 24. maja 1601. gospoda rizničari Augustin Matejev *de Pozza* i Toma Ivanov *de Gondula*, u ime svih rizničara¹²⁰ o deponovanoj vrijednosti slobodno izjavili da su primili od oporučnih epitropa g. Ivana Marina Restija i Vincenza Grassija dvije škatule i to jednu u drugoj, s oznakama na većoj pečata navedenog g. Ivana i pečata pomenutog Vicenza Grassija, s tri komada srebrnine težine od oko pet i devet unci, ali ničeg drugog, za koje su stvari u odnosnim kutijama sami izvršitelji zavještanja izjavili da pripadaju Barskoj crkvi.¹²¹

Sljedećom testamentarnom odredbom Luka Alatović objavljuje da mu Đuro Puljiz (*Pugliese*) i Marin Grgurov (*Marino de Gregor*), „*simul et in solidum*“ duguju 480 dukata¹²² i da zajedno treba da mu isplate drugih 480 dukata, a garant¹²³ je Đivo Fačenda,¹²⁴ od maja 1590, dok Sekundo Nenkov, zet *Alovisa Zelatija*, treba od juna 1590. da isplati 1.440 zlatnih dukata, za koje

¹²⁰ Rizničari, prokuratorori katedrale i drugih crkava i samostana u Dubrovniku uvijek su bili laici, uglednici birani od patricijskih tijela. Nadležnost državne riznice obuhvatala je upravljanje privatnim zakladama (*in perpetuum*). Nella Lonza, *Za spas duša, na dobrobit države*: Dubrovački rizničari i vremenita dobra za vječnu nabožnu svrhu (13-15. stoljeće), *Knjiga rizničarskih najмова – Liber affectuum thesaurarie (1428-1547)*, prir. Danko Zelić, *Monumenta historica Ragusina*, XII, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012, 9, 10, 18.

¹²¹ *In marg. inf.*: „Die 24 Maii 1601 Ser Augustinus Mathei de Pozza, et Ser Thomas Joannis de Gondula domini Thesaurarii seu maior pars dominum Thesaurariorum ad hoc intervenire valentium sponte confessi sunt habuisse a Ser Joanne Marini de Restis, et a Vincentio Grassi epitropis prescripti testamenti duas scattulas alteram inclusam in altera signatam videlicet maiore sigillo dicti Ser Joannis et sigillo predicti Vincentii Grassi, cum tribus petiis argenti ponderis zirca quinque, et unicarum novem, nonnullis aliis rebus, quas omnes res existentes in dictis scattulis ipsi epitropi dixerunt esse ecclesie Antibarensis. Renuntiano.“ DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 163r.

¹²² *Isto*.

¹²³ *Up.*: Elke Sallach, *Studien zum venezianischen Wortschatz des 15. und 16. Jahrhunderts*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1993; *piezo*: „mallevadore, garante“, 167.

¹²⁴ Ivan Faccenda (*Joannes Facenda*) je 1595. g. bio tutor benediktinke Virginije i prokurator Hortenzije nastanjene u Sacileu, sestara pok. Prokulijana i Viktora Camillovog Besalija, u postupku izvršenja po testamentu pok. Prokulijana. Barani *Mattheo Ruzzi* i *Nicolo Borisc* početkom 1599. osiguravaju robu u poduhvatima pomorskog prevoza: terete je osiguravao za njihov račun i u njihovo ime dubrovački agent Ivan Faccenda. Njegovo pominjanje svjedoči o najpreduzetnijim Dubrovčanima toga vremena, ali i o krugu ljudi u kojem su se kretali iseljeni Besali i Alatović. Rad „Posljednja volja Prokulijana Camillovog Besalija“ je u postupku objavljivanja u časopisu *Povijesni prilozi* Hrvatskog instituta za povijest, Zagreb; 23-25, 32-33. Isti, „Jadranske trajektorije *De Ruggiis*“, rad u postupku objavljivanja u Zborniku radova sa 8. *Istarskog povijesnog biennalea (Artisani et mercatores: o obrtnicima i trgovcima na jadranskom prostoru)*, Svezak 8, ur. Marija Mogorović Crljenko, Elena Uljančić, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine; Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Filozofski fakultet; Državni arhiv u Pazinu, 2019, 27-28.

je garant i glavni isplatilac *Alovisi Zigliati*, shodno notarskoj ispravi g. Valeria. To je istaknuto uz mnoga i različita dugovanja koja su Luki „ovdje“ u Dubrovniku i u Baru trebalo da budu isplaćena, kako je navedeno u knjizi koju drži u Dubrovniku i drugoj slično u Baru („*et altro in Antivari simil*“).¹²⁵

Luka takođe oporukom obznanjuje da je kod njega kao sluškinja boravila imenom Paula, koja ga je služila, za koje joj posluživanje od svojih dobara ostavlja 80 srebrnih talira i zlatne prstene koje joj je kupio, njih četiri na broju, i sve tkanine koje je dao da se načine i za nju skroje, te jedan restl zelene „*bianchette*“¹²⁶ koji je za nju kupio, da bude njeno. Objavljuje i da je navedena bila služavka poštovane gospođe Vice Ivanove (*Madonna Vizza Ivanova*), njegove dugogodišnje susjede, koja joj je, nemajući načina da je isplati gotovinom, dala dva zlatna prstena „*con pietre rosse*“ kao dio njene plate, a to prstenje se nalazilo na sigurnom kod Luke; predala mu ih je Paula, sa znanjem „*di detta sua madre*“. Testator je izrazio želju da se prsteni predaju rečenoj Pauli, jer su njeni.

Sljedeći legat ostavio je Anici, koja je takođe s njim stanovala u njegovoj kući u Dubrovniku. Sa zavještanjem od 10 talira trebala je da moli Boga za Lukinu dušu i da joj niko ne traži ništa za zakupninu kuće u kojoj je bila.

Svojem rođaku **Ivanu Alatoviću**, u znak ljubavi, ostavlja legat od 30 talira, da budu predati njemu ili njegovom nasljedniku. Takođe, izražava želju da drugim njegovim rođacima, g. *Zorziju Alatovichu* (ne navodi da je to njegov brat!) i **Zorziju Passaponti** bude oprošteno sve ono što mu trebaju dati i da ne¹²⁷ daju nikome ništa.¹²⁸

Naredni legat se odnosi na tadašnju barsku katedralnu crkvu Sv. Marije, nekad koleđatu, koja se nalazila izvan gradskih zidina („*chiesa di Santa Maria fuori delli muri di Antivari*“). Ostavlja joj 20 talira, da budu potrošeni za pomoć i obnavljanje navedene crkve, ali ne i za povraćaj njenih posjeda („*che quelli siano spesi in aiuto et recuperatione di detta chiesa, non delle sue possessioni*“) – i to u ruke velečasnog g. sveštenika Antuna Tomasića, vikara Bara i nadsveštenika te crkve.¹²⁹ Nadpop Antun Tomašev trebalo

¹²⁵ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163v.

¹²⁶ „*scavezo di bianchetta verde*“, isto. *Scavezo* je (pre)ostatak platna veće dužine (metraže).

¹²⁷ Isto.

¹²⁸ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 164r.

¹²⁹ Ukoliko nije riječ o njegovom mladem rođaku, možda je imenovani istovjetan sa dum Antunom Tomasijem, kojeg je shodno pismu Petra Samuelija od 26. septembra 1629. isti generalni vikar barskog nadbiskupa suspendovao od držanja mise, navodno zbog pokušaja uzurpiranja crkvenih dobara, neodazivanja na posluš i što „*takogier gouori suprotiua xiuotu nascimu*“. Vjerovatno je tada *D. Antonio* zazvao Apostole u svoju obranu, na što mu se vikar Samueli narugao. Don Antun Tomašev je 1633. g. bio jedan od najuticajnijih sveštenika u Baru. Župnik u Zupcima, otac Antonio de Tomas, barski arhidakon, 1. februara 1637. opsluživao je i crkvu Sv. Ilije u Baru. Sveštenik *Antonio Tomasi*, „osrednje učenosti“, pominje se i 1640/41. g. Ako je riječ o istoj osobi, razdoblje od 50 godina, u kojem bi se

je da ih drži za tu potrebu. Očito su se posjedi jedne od nekadašnjih barskih zbornih crkava osipali već krajem XVI vijeka.

Od svojih je dobara ostavio da se izdvoji 100 srebrnih talira i da se daju svešteniku Antunu, da ih on rasporedi za Lukinu dušu, najpotrebitijima, ili za otkupljenje iz ropstva onih koje bude mogao iz njegovog zavičaja („*descomprar dalla schiavitu quelli che pole della mia Patria*“). Kako je navedeno, u to doba je još moglo biti zarobljenih iz vremena osmanskog osvajanja Bara i Lepantske bitke.

Takođe je navedenom g. svešteniku Antunu ostavio tri cekina, s tim da mu bude obavezan održati tri para misa Sv. Grgura za dušu; poštovanom g. svešteniku Franu Krajini (*Francesco Craina*)¹³⁰ jedan cekin da slično održi jedan par misa, a poštovanom g. svešteniku Franu (*Francesco*) Bonbardieru¹³¹ jedan cekin da isto tako održi jedan par misa.¹³²

Luka je ostavio ocima (propovjednicima) Sv. Dominika legat od pet talira, da ga, ukoliko umre u Dubrovniku, sahrane „*in una arca*“ u njihovom samostanu i da mole Boga za njegovu dušu; ako ne premine u Dubrovniku i ne bude sahranjen kako je navedeno, da im se ne daju rečeni taliri.

Isto tako je obznanio da želi, budući da kuća u kojoj stanuju ostaje njegovim nasljednicima – da u konobi ispod („*in canava abasso*“) može stanovati pomenuta Anica, dok je živa i da ne plaća ništa, a da moli Boga za njegovu dušu. Takođe želi da u „kamari“ iznad konobe te kuće može stanovati pomenuta Paula i da ne plaća ništa, i da isto moli Boga za njegovu dušu. Ostatak kuće treba da bude iznajmljen i da bude plaćeno svetim kaluderima i za zemljišnu česticu. Ukoliko dođu njegovi nasljednici, oni tu mogu stanovati, ali da ne istjeraju pomenute žene, nići da im one plaćaju išta dok su žive.

Epitropima Luke Alatovića, tj. prokuratorima njegovog testamenta učinjeni su „*Magnifico*“ g. Frano Resti i „divni“ g. Andrija, njegov brat,¹³³ te

pominjala kao živa, ukazivalo bi na doživljenu duboku starost. S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, 712.

¹³⁰U testamentu Ivana Župana iz 1570/72. g. bilježi se barski sveštenici Frano Krajina (*Pre Franc. o Craina*), koji zajedno sa još jednim barskim sveštenikom dobija „*terreno, ouer campo*“ koji je testator kupio od Dimitrija Panasola „*qual fo di Tiechlich*“, s tim da služe mise za njegovu dušu. *Francesco Craijna* je bio i svjedok dubrovačke oporuke don Ivana Župana. Savo Marković, *Una chasa in la zitade de Antivari: patrijski rod Zupan* (Župan), *Istorijski zapisi*, god. LXXXVII, br. 1-2, Podgorica 2014., 214, 218.

¹³¹*Reuerendo quondam D. Francesco Sumbardier*, pominje se i nešto prije 1630. g. Vikar Petar Samueli prijetio mu je suspenzijom „*In perpetuo a Diuinis*“. I. Zamputi, 406.

¹³²DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 164r.

¹³³Frano Ivanov Resti, rođ. oko 1568, bio je senator, a poslije *Velike zavjere*, 1622. i 1631. dubrovački knez. Pružao je podršku urotničkom poduhvatu svojeg brata Petra-Andrije (oko 1578 – 1624), jednog od glavnih urotnika Bobaljevićevog klana u *Velikoj zavjeri* 1610/12. g. Međutim, na njega se nije odnosila ni jedna osuda. Oženio se oko 1610. g. vladikom iz roda Gozze, ali nisu imali potomaka. Umro je oko 1623. g. Jedan od njegove mlade braće bio je i Andrija (rođ. oko 1573), koji se pominje u mladićkim nestašlucima. U Lučarici je

g. Vincenzo Grassi i g. Vlaho Lukin, kojima preporučuje svoje testamentarno utanačenje „i tako kažem, određujem i potvrđujem ja *Luca Alatovich*, kako proizilazi iz naprijed navedenog i napisah svojom rukom da se ovaj testament ne može¹³⁴ opovrgnuti ni na koji način, niti bilo kojim svjedočanstvom, već da u cjelini ostane nepromijenjen.“

Slijedi uobičajena notarska formula *Hoc autem testamentum*.

Indikativno je da su Frano (rođ. oko 1568) i vjerovatno njegov brat Andrija (rođ. oko 1573) navedeni kao epitropi i prokurator testameta Luke Alatovića iz 1591, a da će se nekoliko godina kasnije, pri izvršenju oporuke, po svoj prilici pominjati stariji uglednici iz istog ogranka roda – njihov otac Ivan Marinov i stric Andrija.¹³⁵ Frano Ivanov Resti bio je blizak prijatelj Prokulijana Camillovog Besalija i epitrop njegovog testameta, sastavljenog u 1589. g. u Anconi.¹³⁶ Luka Alatović se oko deceniju ranije od Besalija iselio u Dubrovnik.

Luka Alatović je preminuo nešto prije 23. marta 1594. Raspodjela novčanih sredstava shodno prethodno izloženom testamentu započela je 23. maja 1594, pod rukovođenjem epitropa Vlaha Lukinog. Decimari dubrovačke katedrale sv. Marije Velike voljno su izjavili da su od epitropa primili jedan perper shodno testamentarnom zavještanju, odričući se svih potraživanja po tom osnovu. Gospoda oficijali Sv. Marije na Dančama primili su isto-vjetan legat.¹³⁷ Anica Ivanova, sluškinja pokojnog ostavitelja, svojevoljno je izjavila da je od epitropa primila legat od 10 talira.¹³⁸

13. marta 1589. nožem ranio u nogu Frana Sigismundovog Tudisio (oko 1578 – 1617), a 31. avgusta 1591. Marin, sin Mata zlatara, tužio je Andriju i plemiće Marina Mihovog Bobalio, pjesnika Martolicu Ivanovog Ragnina i Petra Franovog Sorgo jer su „bacali velike stijene u njegovu *butigu*, prijetili mu bodežom i tukli ga; (...)“ Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 3, *Vlasteoski rodovi (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012, 221-222.

¹³⁴DAD, TN, 10.1, sv. 49, ff. 164r-164v.

¹³⁵Ivan Marinov Resti (oko 1527 – 1605), trgovac u Londonu (1555/8), 1558. je bio poklisar kod engleske kraljice Marije I, od koje je nastojao ishoditi ukidanje zabrane izvoza čohe iz Flandrije preko Italije. Kao poklisar harača 1572. g. je otišao sultanu Selimu II. Od 1575. do 1605. g. jedanaest puta je bio dubrovački knez, a na tom ga je položaju zatekla i smrt. Imao je šest sinova: Miha (oko 1567 - 1635), Frana, Andriju, Petra-Andriju, Jakova (rođ. oko 1578) i Mata (oko 1592 – 1648). Andrija Marinov (oko 1528 – 1601) se bilježi između 1568. i 1571. kao trgovac u Sofiji. Oženio se oko 1577. djevojkom iz roda Bona; imao je šest sinova. Od 1577. do 1600. devet puta je bio dubrovački knez. Ivanov i Andrijin stariji brat Miho (oko 1525 - 1609) bio je trgovac u Londonu. N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Sv. 3, 221-222, 223. Nečitko za transkripciju, nije isključeno da se ime Miho pominje pri izvršenju Alatovićevevog testameta, u zapisu od 13. aprila 1596.

¹³⁶Rad „Posljednja volja Prokulijana Camillovog Besalija“, u postupku objavljivanja.

¹³⁷U testamentu je navedeno: „*Lasso per le Xme et primitie à Santa Maria maggiore danari XII, et altri danari XII a Santa Maria delle Danze*.“ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 161v.

¹³⁸DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 164v.

Na margini prve stranice testamenta pok. Luke dopisano je da je 9. jula 1594.¹³⁹ Baranin Đorđe Alatović izjavio da je predao testatoru 52 žbana barskog ulja da se proda u Dubrovniku. U vezi s tim, navedeno je da su epitropi izmirili svoju obavezu.

Nešto kasnije, 19. oktobra 1594, Jakov Alatović, prokurator navedenog legatara Ivana Alatovića, kako se konstatuje iz notarske prokure od 12. oktobra 1594, izjavio je da je od onerata primio zavještanje od 30 talira.¹⁴⁰

Poslije mjesec dana, 19. novembra 1594, pokojnikova sluškinja Paula je svojom voljom – i uz saglasnost tutora Miha Klementova *de Goze*, Jeronima Vitovog *de Ghetaldis* i Jeronima Vlajkija te dan ranije datom dozvolom Malog Vijeća – izjavila da je od epitropa testamenta primila 80 talira, šest prstena, odjevne predmete te restl „*di bianchetta verde*“, što joj je zavještanje odnosnim kapitulom, odričući se svih eventualnih daljnjih prava po tom osnovu.¹⁴¹

Dvije godine nakon testatorove smrti, 23. marta 1596, Baranin Nikola Franov *de Thomasiis*, prokurator velečasnog prezvitera Antuna *de Thomasiis*, barskog vikara, shodno prokuri sastavljenoj u Kancelariji 20. marta 1596, list 100, svojevóljno je izjavio da je primio od ostaviteljevog epitropa g. Ivana (!) Marinovog Restija tri navedena legata, tj. 20 talira - za koje je određeno da se imaju utrošiti za popravku crkve Sv. Marije izvan zidina; 100 talira – koje treba raspodijeliti siromasima, ili za otkup barskih zarobljenika, te tri cekina za održavanje tri para gregorijanskih misa za dušu Luke Alatovića. Nikola Franov Tomasi se za svojeg rođaka, barskog vikara, odrekao svih eventualnih daljnjih potraživanja po tom osnovu.

Sljedećeg mjeseca, 13. aprila 1596, g. Ivan Resti je u vezi s nasljedstvom izjavio da je isplatio 100 talira, te iznose dukata, odnosno cekina i par-

¹³⁹*In marg.:* „*die IX iulii 1594 cum sit quod Georgius Alattouich Antibarensis asserat dedisse quondam Luca Alattouich quinquaginta duos sbanna olei Antibarensis ut illinc illut mitteret Ragusium et pro computu eiusdem et Georgii venderet cumque id consisterit dominis epitropis per litteras Reverendi presbiteri Antonii Thomæ Vicarii Antibarensis, nec non oretenus eis id significaverit, et affirmaverit Franciscus Allatouich gener eiusdem quondam Lucae Alattouich predictos quinquaginta duos sbannos olei, pro qua olei consignatione, et pro pretio ipsius quod est talarum triginta et gr. unius ipse Jacobus nec loc (?) presbiter Franciscus Novelus sponte cum omnes eorum partibus simul et insolidum (..) se obligaverunt et obligant, atque promiserunt, et promittunt in omni tempore et loco manutenere, et servare predictos epitropos imunes, et indammes ab omni damno, et molestia, quod at que ipsis epitropis et cuilibet eorum seu in eorum bonis, vel in bonis dicti quondam Lucae testatoris (cancell) Alattouich quandocumque quomodocumque, et qualitercumcunque (?) dari, et inferri posset a quavis persona et officio roba. Renunciando.*“ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 161v.

¹⁴⁰DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 164v.

¹⁴¹DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163v.

vula (14 malih denara), koje je zajedno sa svojim bratom g. Andrijom Restijem¹⁴² primio od epitropa testamenta pok. Vlaha Lukina, što je 4. aprila konstatovano u spisima *Diversis Notariæ*. Ostatak novčane svote, obračunska sredstva i držaoca braća Resti su naznačila uobičajenom notarskom formulacijom.¹⁴³

Dana 1. avgusta 1596, Kate, kći pok. Luke Alatovića, i njen sin Luka (nazvan po djedu), izjavili su da su po različitim osnovama od epitropa g. Ivana Marinovog Restija, po saglasnosti drugog testamentarnog izvršitelja, g. Andrije Restija, primili 100 zlatnih škuda, obavezavši se da će u vezi sa tim čuvati od bilo čijeg uznemiravanja g. Ivana i odričući se svih odnosnih daljih prava.¹⁴⁴

Raspoređivanje ostaviočevih dobara proteglo se do 24. maja 1601, kada se bilježi navedeno raspolaganje dobrima *Barske crkve*,¹⁴⁵ te 21. maja 1604, isplatom 102 talira (?) u odnosu na Katu, Lukinu kćerku, od strane testamentarnih epitropa, što je konstatovano listom 187 u spisima *Diversis Notariæ*.¹⁴⁶

Zaključna razmatranja

Najistaknutiji barski građanski rod Alatović na istorijsku scenu stupa početkom XVI vijeka, kada inicira značajne promjene u crkvenoj hijerarhiji i u ustrojstvu komunalne uprave. Pripadnik ovoga roda bio je ratački opat između 1510/11. i 1522. godine, u vrijeme kada institucionalni mehanizam gradskog plemićkog vijeća, ne bez socijalnih potresa, dobija svoju repliku u pučkom vijeću. Društveno djelovanje Alatovića time je najavilo buržoasku dinamiku kasnijih vremena širom Evrope. Uspon trgovačke klase obilježio je rađanje samosvjesnog, individualnog duha, i autopercepciju koji su odudarali od srednjovjekovnog konformizma, te se uz širenje međunarodne trgovinsko-komercijalne mreže ovoga roda pojavljuju i vizuelna (epigrafska, sfragistička) svjedočanstva u funkciji njegove reprezentacije. Vektori njihovog imaginarija doticali su London, Flandriju, Hamburg, Veneciju i Levant. Finansijska moć omogućila je Alatovićima udruživanje kapitala, bratovštinsko, profesionalno i ženidbeno povezivanje s istaknutim poslovnim preduzetnicima i porodicama iz drugih gradova, ponajprije Dubrovnika, pri čemu je težište njihove aktivnosti bilo na trgovini uljem i karisejima. Poslovna mobilnost omogućila im je i rezidencijalnu, te su Alatovići prebivali u Veneci-

¹⁴² Up.: N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Sv. 3, 221-225.

¹⁴³ „Renunciando“. DAD, TN, 10.1., sv. 49, f. 164v.

¹⁴⁴ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 162v.

¹⁴⁵ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 163r.

¹⁴⁶ DAD, TN, 10.1, sv. 49, f. 162r.

ji i u Dubrovniku, čime su se otvorile mogućnosti i za njihovu obavještajnu djelatnost, posebno u novonastalim uslovima izmijenjenog zavičajnog političkog konteksta. Povjerljivi poslovi koje su obavljali, kreditni odnosi i mirazi, posluga, imovina kojom su raspolagali na kraju XVI stoljeća, potvrđuju da su se od buntovnog uzdigli među najznačajnije i najuticajnije rodove, koji se patriotski starao o otkupu zarobljenih sugrađana te čuvao preostale dragocjenosti Barske crkve. Prozopografski pristup, dosadašnja historiografska saznanja i analizirani dokumenti iz Državnog arhiva u Dubrovniku rasvijetlili su genealoške pojedinosti, pružili sigilografske uvide i donijeli nova saznanja o građanskom staležu i sakralnom krajoliku grada porijekla roda koji je do sredine XVII stoljeća u istoriji južnog Jadrana ostavio neizbrisiv trag i bez plemićkog prerogativa.

*

Prilog I. Poznati pripadnici roda Alatović

D. Lucas Alatovich abbas; Ratačka opatija 1510/11 - 1521/22.

„*Casa di Allatouichi* (..) *Casa cioe Zorzi cum li foli*”, 10. mart 1512.

Francesco Allatovich, „*de principali capi del populo*“, 1512; „*homo seditioso*“, 1521.

Marcus Fior det. Alattovichio; klaustar samostana S. Francesco della Vigna u Veneciji, 1521.

Marin Alatovich, 1531.

Petar Markov Alatović; *missier Pietro Fior habitante a Venezia*; 1549, 1557.

Betina?, nećakinja *Pietra Fiora*, Venecija, 11. april 1549.

Zorzi Altomichio, 1562; *Alatovig*, 1587; *Georgius Alattouich Antibarensis*, 1594; trgovac.

Jacobus Alattouich filius praedicti Georgii, 1594; prokurator crkve Sv. Marije u Baru, 1611.

quondam Florio di quondam Jacomo Alattouich, c. 1630.

Luca Alatovich Antibarensis, 1571/94. Trgovac i preduzetnik.

Cate, pok. žena *Luke Alatovića*, rođ. *Giuanco?* † a. 1591.

Cate (Cathe), kći *Luke i Cate Alatović*, 1591/1604. Udata u Dubrovniku za Frana; sin Luka.

Zuane, Joannes Alatovich, 1591/94.

Franciscus Allatouich gener eiusdem quondam Lucæ, 1594. Trguje u Dubrovniku.

D. Luca Alattouich, Alatouichi, misi u crkvi Sv. Marije u Baru, 1630.

Sacristivko Alatouich, u Baru, 1630.

*

Prilog II i sl. 7. DAD, Isprave i akti 16. stoljeća (ser. 76), sv. 463, br. 7. Pismo Luke Alatovića iz Bara dubrovačkim vlastima, 10. maj 1587.

Illustrissimi Signori et Padroni miei sempre osservantissimi

Heri ho ricevuto le lettere con uno mezo d'asta Nadalin Testa da Alezio con miso (?) aposte, in risposta dele lettere a lui mandate dale Illustrissime Signorie Vostre con una fodra et ogniuna le quali lettere mando ora con miso aposte ale Signorie Vostre che quele vedano con il doto Nadalino mi scrive che le Signorie Vostre li dagino la risposta con piu presteza si pole perche lui dice che tal risposta presto importa asai et piu che crediate anchora sua lettere a me scrite che prestete dimanda tal risposta, ve la mando.

Servitor Luca Alatovici

Na omotu: Illustrissimi Signori, Signor Rector con Suo Consilio de Ragugia, Padroni mei sempre observantissimi

Illustrissimi Signori et Padroni miei sempre observantissimi,
 Heri ho ricevuto le lettere con uno mezo (?) detto Nadalin Testa da Alezio con miso (?) aposte, in risposta dele lettere a lui mandate dale Illustrissime Signorie Vostre con una fodra et ogniuna le quali lettere mando ora con miso aposte ale Signorie Vostre che quele vedano con il doto Nadalino mi scrive che le Signorie Vostre li dagino la risposta con piu presteza si pole perche lui dice che tal risposta presto importa asai et piu che crediate anchora sua lettere a me scrite che prestete dimanda tal risposta, ve la mando.

Et perche Signori mei penso eser apreso le Signorie Vostre presto et ben le litere vostre a me non trovarano che qui per questo sum (?) ne dubitate di niente perche in loco mio et in mia absenzia sara messer Zorzi Alatovig mio fratello et vostro servitore el qual fara et servira le Signorie Vostre in quello gli bisognara tanto quanto fosse la mia persona et mandara lettere et mezi et recevera et pagara tuto quello bisognara in loco mio perche cusi mi g'ho lassato ordine.

Per avizo dele Signorie Vostre come de qui gli Buduani mi ano levata inimicia contegnendo le fregade di volermi offender la vita nel parer (?) che digando loro che io abia fato il bando a loro de chi li amaza che per ogni testa abia ducati cento da me digando che tal ordine le Signorie Vostre a me ano dato et che questo non e il vero perche ne le Signorie Vostre mi ano dato tal ordine ne mi ho fato ne imaginado, ma loro dubitando et cognisendomi me per vostro servitore et per gracia de Dio poderoso meglio de gli altri si dubitano de tal facende si che domani gli scrivero a loro et podesta suo che stagino inpare perche altramenti si potrano atovar inganati et che non molestano alcuni forfanti mei Radivoli (?) perche altramente loro mi cogniesino me et la casa mia et quello che gli potria narar de mi non si pensa se non guardare de offender l'anima ne altro ale Illustrissime Signorie Vostre d'Antivar mi offro

a di 10 Mazo 1587 Antivari
delle Illustrissime Signorie Vostre
Servitor Luca Alatovig

*

Prilog III. DAD, TN, 10.1, sv. 49, ff. 161v-164v. Testament Baranina Luke Alatovića sačinjen u Dubrovniku 26. jula 1591; proglašenje i izvršenje izjave njegove posljednje volje

Testamentum Lucæ Alatovich Antibarensis.

M. D. XCIII. Indictione VII. Die vero XXIII Martii. Ragugii. Hoc est testamentum quondam Lucæ Alatovich Antibarensis repertum in Notaria publica Ragusii, ubi datum fuerat servandum inter alia Testamenta viventium ex consuetudine civitatis, cui testamento erant ascripti Testes Ser Petrus Fr. de Goze Iudex et Valerius Gigantis Notarius, cuius testamenti tenor sequitur, videlicet:

Al nome di Dio, Amen. 1591 26 luio a Ragugia trovandomi io Luca Alatovich sano del corpo et intelletto mio per la gratia di Dio, et considerando quella admonitione evangelica, la quale dice: *estote parati*, faccio questo

mio ultimo testamento, il quale sia al honor di Dio, et della salute dell'anima mia, la quale raccomando al suo Creatore, che per la sua misericordia si degni riceverla tra le altre anime ellette.

Lasso per le Xme et primitie a Santa Maria maggiore danari XII, et altri danari XII a Santa Maria delle Danze.

Instituisco mio universale herede de tutti li mei beni esistenti qui in Ragugia, et tutti quelli sono in Antivari et suo Teritorio mobili et stabili, et tutti quelli si atrovano in mano delli mia crediti, cusi quelli si atrovano qui, come in Antivari, et in ogni altro luoco dove si atrovano, la mia fiola Cate con li sua fioli et fiole quelli sono al presente, et quelli saranno *cum pleno iure*, et con questa conditione, che nullo modo non voglio che quello possano havere et usufrutar fino che Frano mio cugnato marito di¹⁴⁷ /162r/ detta mia fiola et padre di detti putti sià et gli a insieme con loro,¹⁴⁸ acioche lui Frano in nessun conto possi 'ne per modo ne via goder ne havere per lui, ne per sua mano di quello niente, ma che in vita, et comando che detto Frano li detti mei beni staghino per mano dei mie procuratori, overo epitropi del testamento, et dove meglio a loro parera con sro (?) delli detti mie heredi, et morendo Frano, overo non stando con loro insieme, voglio che tali habiano la loro parte cioè per rata portione à quanti capi sara, cioé madre et tutti maschi et femine, et morendo Cathe resta alli fioli et fiole, et morendo fioli et fiole, resta à lei Cathe come detto *ut supra*, ma che nullo modo ne per morte ne vita di sopra-detti voglio che Frano non habia niente ne galda ne usufrutta.

Dichiaro che morendo Frano et restasse Cathe, et li putti sui, et volendo maritarsi, voglio che lei habia il terzo de tutti li mei beni ultra la dote prima abuda da mi, overo la sua parte li tocasse a lei con li putti come dico ut su-

¹⁴⁷In marg. inf. f. 161v: *die IX iulii 1594 cum sit quod Georgius Alattouich Antibarensis asserat dedisse quondam Luca Alattouich quinquaginta duos sbanna olei Antibarensis ut illinc illud mitteret Ragusium et pro computu eiusdem et Georgii venderet cumque id consisterit dominis epitropis per litteras Reverendi presbiteri Antonii Thomæ Vicarii Antibarensis, nec non oretenus eis id significaverit, et affirmaverit Franciscus Allatouich gener eiusdem quondam Lucæ, hinc est quod Jacobus Alattouich filius prædicti Georgii presens et stipulans sponte confessus est virtute litterarum eiusdem sui patris dati Antibari die 3 presentis mensis iulii habuisse à dominis Joanne Marini de Restis, et sociis epitropis testamenti contrascripti quondam Lucæ Alattouich predictos quinquaginta duos sbannos olei, pro qua olei consignatione, et pro pretio ipsius quod est talarum triginta et gr. unius ipse Jacobus nec loco (?) presbiter Franciscus Novellus sponte cum omnes eorum partibus simul et insolidum (...) se obligaverunt et obligant, atque promiserunt, et promittunt in omni tempore et loco manutenere, et servare predictos epitropos imunes, et indammes ab omni damno, et molestia, quod at que ipsis epitropis et cuilibet eorum seu in eorum bonis, vel in bonis dicti quondam Lucæ testatoris (cancell) Alattouich quomodocumque quomodocumque, et qualitercumque (?) dari, et inferri posset a quavis persona et officio rob. Renunciando.*

¹⁴⁸In marg. super. f. 162r: *vide solutionem factam de talaris (?) Centum duobus Catæ filia contrascripti quondam Lucæ testatoris ab epitropis presenti testamenti In Diversis Cancel. 1604 die 21 Maii folio 187 -*

pra, che stia in sua volonta di detta Cate et altro alli sua putti maschi et femene, et di quello Iddio guardi mancando et morendo Cate et fioli et fiole, et che all' hora fosse vivi Zorzi Alatovich overo Zorzi Passaponta, che ad ogniuno di loro sia dato del mio scudi vinti a danari 36 l'uno all' anno in vita loro, et se restasse qualche cosa dappoi morte loro vadi lo resto siano rescatadi tanti poveri della mia Patria, ma vivendo Cate et sua fioli, non voglio che habbia altri niente ne niuno, ma a Cate et fioli et fiole come di sopra.

Item voglio che li mei beni mobili et stabili quali ho qui à Ragusa et in Antivari tutti siano venduti et di quelli tratti primo lo resto di dote de mia moglie Cate, quei denari vengano /162v/ alli¹⁴⁹ heredi di Nicolo Giuanco, la qual dote fo promesso darmi ducati otto cento, come nella citula, ma non mi sono dati solo ducati settecento sessanta cinque in tutto, dico ducati 765. per li quali, et al conto de ditta dote ho dato in più volte alli detti di Ziuanco, madre et fioli per suo nutrimento come apare in Notaria per mano di messer Valerio Giganti ducati quattrocento quattordici, et a messer Stephano Nicolo Laurenti loro parente ho dato per dar a loro ducati cinque, danari 18, perche Zivo Jivanco si amalò, et si medicava et a lui Stephano deva in nome loro per nutrirli et lui Zivo et sorela et come apar per sua conti.

Et ho dato ancora a Donna Janca de Michaijlo fo massara de ditti Jiuanchi, et detti con volonta de ditti per sua servitu perche a me haveva sequestrato detta Janca, et li ho dato scudi venti dua come apare per confessione di detta Janca et Michaijlo fatta in Cancelaria per mano di messer Antonio Boris di 1589. 13 zugno et come apare per uno scritto tra mi et Anca dappoi fatto presenti li testimonii del resto, et per haver dato ancora al marido de Maria fiola de Zivanchi per conto de sua dote, et al conto mio scudi trenta, fanno ducati 27 (?), et per haver dato ancora a Michele Squadro come al procuratore di Biagio suo fiolo marido de detta Maria ducati pro detto trenta tre et grossi 30. et con la volontà et consenso di detta Maria con li quali ho fatto il conto, fo in tutto dato ducati cinquecento d'oro al conto di dote di sopra, et come meglio apare per Notaria di mano di Ser Valerio, dove hanno confessato detti esser cusi del iperperi 16 luoio (?), si che a loro sia satisfatto lo resto, però advertendo al sequestro di cassa (?) lui sequestrato in mano mie delli danari di quondam Nicolo Zivanco aspri dieci mille, quali non ha habudo ancora, si

¹⁴⁹In marg.: vide in margine cuiusdam sententiæ obtente a Ser Augustino Mathei de Pozza sociis tutoribusque Aloisii Radi Allegretti in Sententiis Cancellariæ die IX Martii 1595 folio 23 eiusdem libri solutionem ducatorum auri triginta trium et grossorum XX factam ab epitropis contrascripti testamenti Petro Stringherio uno ex tutoribusque ipsius Aloisii pro debito quondam Nicolao Giuanichich. Die primo Augusti 1596. Cathæ filia suprascripti testatoris et Lucas ipsius Cathæ filius, sponte sunt confessi se recepisse pro diversis eos indigentibus à Ser Joanne Marini de Restis epitropo solvente de consensu Ser Andreae de Restis alterius epitropi, scutos auri centum, pro quibus promiserunt conservare indemnem dictum Ser Joannem a molestia cuiuscunque personæ. Renunciando.

che /163r/ restano haver con sequestro et altro in tutto ducati ducento sessanta cinque, dico ducati 265.

Dichiaro ancora come nel numero di ducati 265. sopradetti intra et si comprende una casetta, quale mi ho al presente Duicina uliza apresso Priechi per mi comprada come apar 1572 adi 17 April, la qual paga alli Reverendi calogieri di Santo Jacomo perperi dieci all'anno, et per terreno danari 7. al comune, et quella deliberada per sua donna Frana di Evangelista moglie come propinqua di quondam Vincenzo Boghischich marido primo di quondam Cata mia moglie et poi a me renontiada del 1573 a di 20 zugno per detta Madonna Frana, et suo marido come sono li ordeni della Magnifica Città di Ragusa, et che possa far spese in detta casa come in libro delle sententie del 72 ch. i. et ho speso fino hoggi in detta casa in molte spese perche iera rovinada da coverta fino fondamento in piu parte, et ultra li ducati 101. et spese per li quali l'è deliberada, ma di piu speso in essa ducati ventuno, et den'ari 10 a danari 40 per ducato, si che la detta casa l'è mia, con questo che paghi alli detti Ziuanchi lo resto di dote sopradetta, la qual casa non voglio a nullo modo che si possa vender, ma che vada di herede in herede mio, come dico ut supra, et loro di Zivanchi dieno haver in tutto per resto ducati ducento sessanta cinque, dico ducati 265. et che loro pagano cama per sequestro.

Item dichiaro come a me sono per mano delli beni della chiesa di Antivari¹⁵⁰ una scatola con certi pochi arzenti et poco di perle bianche menade, et poco d'oro tutto in detta scatola piccola come quelle del conspetto granelado, et sachetto piccolo con certi volami d'arzeno di detta chiesa consegnato mi per messer Zorzi Alatovich che quello dovessi salvar

con segno † quello che l'è dentro l'è della chiesa ditta, si che quello sia alogado dalli mie procuratori in qualche luogo dove sicuro et meglio sara in deposito fino sara bisogno di detta chiesa.

/163v/ Item dichiaro come a me die dar Giuro Pugliese et Marino de Gregor *simul et in solidum* ducati d'oro quattrocento otanta et comune die dar altri ducati quattrocento otanta, piezo per lui Zivo di Facenda ch'e del 1590 Maggio, et die dar ancora del 1590 Guigno Secondo di Nenco cugnado di Alovise Zelati ducati d'oro mille quattrocento quaranta, per lo quale l'e piezo et principal pagadore Alovise Zigliati, come tutto questo apar per Notaria notado per mano di messer Valerio. Oltre li debiti diebo haver qui a Ra-

¹⁵⁰*In marg.: Die 24 Maii 1601 Ser Augustinus Matthei de Pozza, et Ser Thomas Joannis de Gondula domini Thesaurarii seu maior pars dominum Thesaurariorum ad hoc intervenire valentium sponte confessi sunt habuisse a Ser Joanne Marini de Restis, et a Vincentio Grassi epitropis prescripti testamenti duas scattulas alteram inclusam in altera signatam videlicet maiore sigillo dicti Ser Joannis et sigillo predicti Vincentii Grassi, cum tribus petiis argenti ponderis zirca quinque, et unciarum novem, nonnullis aliis rebus, quas omnes res existentes in dictis scattulis ipsi epitropi dixerunt esse ecclesie Antibarensis. Renuntiando.*

gusa et in Antivari molti et diversi come apar per uno libro tegnio a Ragusa et altro in Antivari simil.

Item dichiaro¹⁵¹ come l'è stata con mi per massara, et mi ha servito Paula per nome, per la qual servitu li lasso delli mia beni talari d'argento otanta, et li anelli d'oro quali mi li ho comprato, che sono quattro, et tutti li drappi, qual mi li ho fatto et tagliado per lei, et uno scavezo di bianchetta verde li ho compradi per lei, che sia suo, et dichiaro come la ditta è stata massara di Madonna Vizza Ivanova mia vicina tanti anni, la quale non haverlo modo di pagarla in contadi li ha dato dua anelli d'oro con pietre rosse per parte de suo pagamento quali sono da me in salvo Paula me li dette con saputa di detta sua madre. Voglio che li sia dati a detta Paula perche sono sui.

Item lasso ad Aniza sta in casa mia qui a Ragusa talari dieci che prega Dio per anima mia, et che nessuno non li cerca niente per affitto di casa dove l'è stata.

Item lasso a mio parente Zuane Alatovich talari trenta per amor li ho portado sia dato a lui over suo herede.

Item voglio che messer Zorzi Alatovich et Zorzi Passaponta altri mie parenti che di tutto quello me dieno dar sia perdonadi et che non /164r/ daga niente a niuno.

Item lasso alla chiesa di Santa Maria fuori delli muri di Antivari talari vinti, che quelli siano spesi in aiuto et recuperatione di detta chiesa, non delle sue possessioni, et li lasso in mano del Reverendo messer pre Antonio Thomasi Vicario de Antivari et Arciprete di detta chiesa che lui li dovesse tegnir fin a tal bisogno.

Item lasso delli mia beni sia cauato talari cento d'argento et dadi a messer pre Antonio, dico che quelli lui parta per anima mia alli piu bisognosi overo descomprar dalla schiavitu quelli che pole della mia Patria.

Item lasso al detto messer pre Antonio zechini tre che mi sia tenuto dir tre para di messe di Santo Gregorio per anima mia et al Reverendo messer pre Francesco Craina uno zechino che diga uno paro di messe simil, et al Reverendo messer pre Francesco Bonbardier uno zechino che diga uno paro di messe simil.

Item lasso alli Reverendi Padri di Santo Domenico però morendo qui a Ragusa talari cinque, che mi sepelisseno in loro Monasterio in una arca, et che pregano Iddio per anima mia, et non morendo qui, ne sepeliendomi come dico ut supra, non li sia dato li detti talari.

¹⁵¹*In marg.: die 19 novembris 1594. Paula famula precripti testatoris sponte cum consensu Ser Michaelis Clementis de Goze et Hieronymi Viti de Ghetaldis et Hieronymi Vlaichi tutorum suorum atque virtute libertatis heri obtente à Magnifico Minori Consilio confessa est habuisse àb epitropis testamenti contrascriptis tallaros octuaginta, anulos sex, sua vestimenta et un scuavezzo di bianchetta verde ipsi Paule legatos à dicto testatore in contrascripto capitulo. Renunciando.*

Item dichiaro che restando la casa dove stamo per mio herede, voglio che in canava abasso possa star Aniza sopradetta in vita sua, et che non paga niente che prega Iddio per anima mia.

Item voglio che in camera sopra canava di detta casa possa star Paula sopradetta in vita sua, et che non paga niente, che prega Dio per anima mia, et lo resto di casa sia afitado, et pagado li Santi Calogieri et terreno et venendo mio herede, possano star loro, ma non cazzar dette Donne, ne che paga niente in vita sua.

Li mei epitropi over Procuratori del mio testamento faccio Magnifico messer Franc. Resti et Magnifico messer Andrea suo fratello et messer Vincenzo Grassi, et messer Biagio Luchei, alli quali raccomando la mia ordinatione, et così dico et confermo io Luca Alatovich come apar di sopra et scrisse con mia mano propria et che questo testamento non si possa /164v/ romper ne per via ne per modo ne con testimonio niuno, ma resti fermo per tutto. *Hoc autem testamentum.*

Die XXIII Maii 1594

Hæc est distributio suprascripti testamenti facta per epitropos suprascriptos per manus Blasii Luchei de pecuniis suprascripti testatoris.

Suprascripti Domini decimarii Sanctæ Mariæ sponte sunt confessi se recepisse a dictis epitropis iperperum unum secundum formam legati. Renunciando. pp i.

Domini officiales Sanctæ Mariæ Dantiarum sponte sunt confessi se recepisse a dictis epitropis iperperum unum secundum formam legati. Renunciando. pp i.

Aniza Iuanoua famula suprascripti Testatoris sponte est confessa se recepisse a dictis epitropis talaros decem secundum formam legati. Renunciando. T. X.

Die XIX Octobris 1594

Jacobus Alatovich procurator Joannis Alatovich legatarii suprascripti, ut de procura constat in procuris Notariæ sub die 12 mensis presentis sponte est confessus se recepisse a suprascriptis epitropis talaros triginta secundum formam legati. Renunciando. Tal. XXX.

Die 23 Martii 1596

Nicolaus Francisci de Thomasiis Antibarensis procurator Reverendi presbiteri Antonii de Thomasiis Vicarii Antibarensis, ut de procura constat in procuris Cancellariæ sub die 20 mensis presentis folio 100. sponte est confessus se recepisse a Ser Joanne Mar. de Restis epitropo suprascripti Testatoris infrascripta tria legata videlicet Tal. viginti expendendas in recuperanda ecclesia Sanctæ Mariæ extra muros. Item Tal. centum distribuendos pauperibus vel in redimendis captivis Antibarinis. Et zechinos tres pro celebratio-

ne trium parum missarum Gregorialium pro anima suprascripti Testatoris. Renunciando.

Die 13 Aprilis 1596. Ser Joannes de Restis suprascriptus sponte pro declaratione hereditatis dixit se solvisse suprascriptos Tal. centum et ducatos zechinos tres de ducatis 132. 9. et parvulos 14 quos simul cum Ser Andrea de Restis fratre suo receperat ab epitropis testamenti q. Blasii Luchei de qua receptione constat in Diversis Notariæ die 4 mensis presentis. Stant pro resto denariorum (?) ducati 132. 9.14 ipse Ser Joannes dixit remansisse in manibus Mix...(?) auri quadraginta, (...) Ser Andrea de Restis et confesisse. Renunciando.

Savo MARKOVIĆ

PREDECESSOR OF MODERN BOURGEOISIE: ALATOVIĆ FAMILY FROM BAR

Summary

The most distinguished Bar's civic kindred Alatović appears on the historical scene at the beginning of the 16th century, initiating the significant changes in the church hierarchy and in the structure of communal administration. The member of this kindred was the abbot of Ratac between 1510/11 and 1522, at a time when the institutional mechanism of the nobility council, not without the convulsion and turbulences, gets its replica in the commoners' council. The social actions of the Alatovićs thus announced the bourgeois dynamics of later times throughout Europe. The rise of the merchant class marked the emergence of a self-conscious, individual spirit, and self-perception that had dissociated from medieval conformism, so that along with the expansion of the international trade-commercial network of this kindred, there emerged also visual testimonies in the function of its representation. The vectors of their imagery were reaching London, Flanders, Hamburg, Venice and Levant. Financial power enabled to the Alatovićs to associate capital, professional and marital relations with prominent business entrepreneurs and families from other cities, primarily Dubrovnik, where the focus of their activities was on oil and Kersey trade. Their business mobility enabled them the change of residences, and the Alatovićs lived in Venice and Dubrovnik, thus opening up opportunities for the intelligence activity, especially in the new conditions of an altered homeland's political context. The trustworthy actions they carried out, the credit relations and the dowries, the assets they disposed with at the end of the 16th century, confirmed that they imposed themselves among the most important and influential clans, characterized by the patriotic care for the ransom of the captured fellow citizens, and

the custody of the valuables of the Church of Bar. The prozopographic approach, historiography findings and the analyzed documents from the State Archives in Dubrovnik clarified the genealogical details, provided sigilographic insights and brought additional apprehension of the civic class as well as the sacral landscape of the city of origin of the kindred without the noble prerogative which by the mid-seventeenth century left an indelible trace in the history of the southern Adriatic.